97. Perjantaina 17 päivänä syyskuuta 1993

kello 13

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

S.

Ensimmäinen käsittely:

1) Ehdotus laiksi valuuttalain muuttamisesta 2495

Hallituksen esitys n:o 112
Talousvaliokunnan mietintö n:o 27

2) Ehdotukset laeiksi talletuspankkien toiminnasta annetun lain ja osuuskuntalain muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys n:o 41
Talousvaliokunnan mietintö n:o 28

Esitellään:

3) Hallituksen esitys n:o 120 Kazakstanin kanssa tehdyn sijoitusten edistämistä ja molemminpuolista suojelua koskevan sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ..... „

4) Hallituksen esitys n:o 123 laiksi evankelis-luterilaisen kirkon eläkelain 6 §:n muuttamisesta ..... „

5) Hallituksen esitys n:o 124 laiksi Oy Yleisradio-Rundradion Ab:stä ..... „

6) Hallituksen esitys n:o 135 laiksi tuotevastuulain muuttamisesta annetun lain 5 §:n muuttamisesta 2513

S.

7) Hallituksen esitys n:o 136 laeiksi arvo-osuustileistä annetun lain 6 ja 32 §:n muuttamisesta sekä arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain sekä siihen liittyvän lainsäädännön voimaantulosta annetun lain 6 §:n 2 momentin kumoamisesta 2513

8) Hallituksen esitys n:o 137 laiksi oikeusturvavakuutuksen sopimusehdoista .. „

9) Hallituksen esitys n:o 138 Ahvenanmaan maakuntaa koskevien säännösten ottamisesta Suomen Hallitusmuotoon ja valtiopäiväjärjestykseen ..... „

10) Hallituksen esitys n:o 139 hovioikeuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi 2517

11) Hallituksen esitys n:o 140 laiksi hovioikeuden päätösvaltaisen kokoonpanon väliaikaisesta muuttamisesta ..... „

12) Hallituksen esitys n:o 142 laiksi varallisuusverolain muuttamisesta ..... „

13) Ed. Haaviston ym. lakialoite n:o 31 laeiksi valtion vakuusrahastosta annetun lain ja rikoslain 36 luvun 8 §:n muuttamisesta ..... „

14) Ed. Anderssonin ym. lakialoite n:o 32 laiksi Suomen Säästöpankki Oy:n osakkeiden jakamisesta Suomen kansalaisille 2519

15) Ed. Skinnarin ym. lakialoite n:o 33 laiksi työttömyyskassalain 33 a §:n muuttamisesta ..... „

16) Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus toiminnastaan vuonna 1992 (K 9) „

Pöydällepanoa varten esitellään:

17) Talousvaliokunnan mietintö n:o 21 valtioneuvoston periaatepäätöksestä Imatran Voima Oy:n ja Teollisuuden Voima Oy:n hakemukseen ydinvoimalaitosyksikön rakentamisesta 2519

Puhetta johtaa puhemies Suominen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi ensimmäinen varapuhemies Paakkinen sekä edustajat Alho, Anttila S-L., Aula, Bell von, Donner, Halonen, Hassi, Heikkinen, Helle, Ihamäki, Iivari, Juhantalo, Järvilahti, Jäätteenmäki, Kanerva, Kauppinen, Kemppainen, Koistinen, Korkeaoja, Koski, Koskinen, Kuuskoski, Laakso, Laine, Laurila, Lax, Liikkanen, Lindroos, Lipponen, Metsämäki, Morri, Myller, Mäkelä, Mäki-Hakola, Mäkipää, Mölsä, Näsi, Ojala O., Ollila, Paasio, Paloheimo, Pekkarinen, Pelttari, Pietikäinen M., Pietikäinen S., Polvinen, Puisto, Pulliainen, Pykäläinen, Rask, Rauramo, Riihijärvi, Roos J., Roos T., Ryynänen, Salolainen, Sasi, Savela, Savolainen, Suhola, Suhonen, Tuomioja, Urpilainen, Varpasuo, Väyrynen, Wahlström ja Zyskowicz.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Mäkipää, Juhantalo, Puisto, Wahlström ja Lax.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä virkatehtävien vuoksi edustajat S-L. Anttila, Halonen, Iivari, Järvilahti, Jäätteenmäki, Kanerva, Koistinen, Koski, Koskinen, Paakkinen, Polvinen, Pulliainen, Riihijärvi, Ryynänen, Salolainen, Savela ja Urpilainen sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Alho, von Bell, Donner, Hassi, Heikkinen, Ihamäki, Korkeaoja, Kuuskoski, Laine, Lindroos, Lipponen, Metsämäki, Mäkelä, Mäki-Hakola, O. Ojala, Ollila, Paasio, Paloheimo, Pykäläinen, Rask, Sasi, Savolainen, Tuomioja, Väyrynen ja Zyskowicz.

S. **Eduskunnan tietoon saatettu asetus**

Puhemies: Ilmoitetaan, että eräiden Suomelle Yhdistyneiden Kansakuntien jäsenenä kuuluvien velvoitusten täyttämisestä 29 päivänä joulukuuta 1967 annetun lain 2 §:ssä säädetyssä tarkoituksessa on eduskunnalle, puhemiehelle osoitettuna, saapunut sanotun lain nojalla 10 päivänä syyskuuta 1993 annettu

Asetus Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston Haitia koskevaan päätökseen perustuvien velvoitusten täyttämisestä annetun asetuksen väliaikaisesta muuttamisesta.

Tämä asetus on nyt saatettu eduskunnan tietoon jakamalla se edustajille.

Kirjalliset kysymykset

Puhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 420, 422 ja 424. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Erikoisvaliokuntien jäsenet

Puhemies: Ilmoitetaan, että valiokuntapaikkojen järjestelyä varten pyytävät vapautusta ed. Kekkonen perustusvaliokunnan jäsenyydestä, ed. Björkenheim lakivaliokunnan jäsenyydestä, ed. Kalliomäki ulkoasiainvaliokunnan jäsenyydestä, ed. Rossi puolustusvaliokunnan jäsenyydestä sekä ed. Lipponen talousvaliokunnan jäsenyydestä. Puhemiesneuvosto puoltaa anomuksia.

Anomuksiin suostutaan.

Puhemies: Ilmoitetaan, että mainittujen erikoisvaliokuntien täydennysvaalit toimitetaan ensi perjantain täysistunnossa. Ehdokaslistat täydennysvaaleja varten on vaalisäännön 19 §:n mukaan jätettävä keskuskansliaan viimeistään ensi perjantaina kello 10.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotus laiksi valuuttalain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 112
Talousvaliokunnan mietintö n:o 27

Puhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 27.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Ehdotukset laeiksi talletuspankkien toiminnasta annetun lain ja osuuskuntalain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 41
Talousvaliokunnan mietintö n:o 28

Puhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 28.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

ulkoasiainvaliokuntaan:

3) Hallituksen esitys n:o 120 Kazakstanin kanssa tehdyn sijoitusten edistämistä ja molemminpuolista suojelua koskevan sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

sosiaali- ja terveysvaliokuntaan:

4) Hallituksen esitys n:o 123 laiksi evankelisluterilaisen kirkon eläkelain 6 §:n muuttamisesta

---

5) Hallituksen esitys n:o 124 laiksi Oy Yleisradio-Rundradion Ab:stä

Valiokuntaan lähettäminen

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin liikennevaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja sivistysvaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Keskustelu:

Ministeri Isohookana-Asunmaa: Arvoisa puhemies! Vaikka en ole tämän lakiesityksen esittelevä ministeri, haluan kuitenkin lähetekeskustelun yhteydessä käyttää puheenvuoron lakiesityksestä siitä syystä, että katson Yleisradion olevan ehdottomasti maamme tärkein ja merkittävin kulttuurilaitos. Tästä syystä sen toimintaedellytykset tulee turvata mahdollisimman pysyvästi. Tätä tavoitetta palveleekin nyt eduskunnan käsiteltäväksi saatettu ehdotus laiksi Oy Yleisradio — Rundradion Ab:stä. Se vahvistaa lain tasolla Yleisradion julkisen palvelun tehtävät ja varmistaa yhtiön toiminnan rahoituksen.

Julkisen palvelun periaate on parhaillaan laajan huomion ja keskustelun kohteena koko Euroopassa. Sen taustana on koventunut viestintäalan kilpailu ja 1980-luvulla korostunut kaupallisuus. On hyvä, että Suomi osallistuu julkisen palvelun ajatuksen lujittamiseen. Mikään muu kuin lupamaksuilla rahoitettu Yleisradio ei varmista suomalaisille runsasta kotimaista televisio- ja radio-ohjelmien tarjontaa ja esimerkiksi suurten urheilukilpailujen välittämistä koko kansalle. Yleisradion aseman vahvistaminen ei estä kaupallisten televisio- ja radiotoiminnan muotojen kehittymistä, mutta se lujittaa kansallisen kulttuurimme perusrakenteita, mikä tällä vuosikymmenellä on tavattoman merkityksellinen asia.

Hallituksen esityksessä on säännös, jonka mukaan Yleisradioyhtiö kuuluu liikenneministeriön hallinnonalaan. Säännöksen perusteluissa todetaan, että on myös tärkeää, että liikenneministeriö ja opetusministeriö toimivat tiiviissä yhteistyössä ratkaisuissa, jotka ovat kulttuuripoliittisesti merkittäviä. Tämä perustelulausuma on hyvä, mutta ratkaisu ei mielestäni ole oikea. Osana yleisradiolainsäädännön kokonaisuutta olen kuitenkin lain käsittelyn yhteydessä katsonut, että tällaisenaan laki voitaisiin saattaa nyt eduskunnan käsiteltäväksi.

Televisio- ja radiotoiminnan suuri kulttuuripoliittinen merkitys, viestinnän asema kansalaisten kulttuuriympäristön keskeisenä tekijänä, monet kansainväliset esikuvat ja hallinnon tarkoituksenmukainen järjestäminen puoltavat viestintä- ja kulttuurihallinnon yhdistämistä. Sen

takia katson, että viestinnän kysymysten, viestintätekniikan asioita lukuunottamatta, tulisikin kuulua opetusministeriön toimialaan. Tämä merkitsisi liikenneministeriössä nyt olevan kulttuurihallinnon osan yhdistämistä opetusministeriön kulttuurihallintoon.

Haluan korostaa, että kannatan voimakkaasti viestinnän hallinnon hajautettua mallia. Viestinnän teknisten ja viestintäpoliittisten muiden kysymysten erottaminen toisistaan palvelisi tätä. Suuntana olisi siis edelleen hajauttaminen.

Kysymystä liikenneministeriön ja opetusministeriön toimialasta viestintä- ja kulttuurikysymyksissä on pohdittu aikaisemmin useita kertoja, tänä vuonna mm. kulttuuripoliittisen selonteon yhteydessä ja valtioneuvoston kanslian toimeenpanemassa ministeriöiden toimialoja koskevassa selvityksessä. Viestintä- ja kulttuuriasioiden toimialakysymys on sopivimmin järjestettävissä varmasti tulevaisuudessa silloin, kun uudelleen eri hallinnonalojen työnjakoja käsitellään. Tämähän tapahtuu hallitusten muodostamisen yhteydessä.

Herra puhemies! Tämän lisäksi on kaksi asiaa, joita Yleisradiota koskevan lain jälkeen mielestäni tulisi harkita. Selvitysmies Seppo Niemelä ehdotti ansiokkaassa raportissaan audiovisuaalisen teollistamisrahaston perustamista maahamme. Rahasto tukisi televisioyhtiöistä riippumatonta tuotantoa. Toivoisin kovasti, että tämä esitys, aloite, etenisi ja että asiaa selvitettäisiin pikaisesti yhteistoimin kauppa- ja teollisuusministeriön kanssa.

Selvitysmies Niemelä ehdotti myös sähköisen viestinnän puitelain säätämistä. Hallituksen esityksessä nyt omaksuttu linja poikkeaa tästä ja rajoittuu Yleisradiota koskevaan lakiin. Olen kuitenkin sitä mieltä, että tämän merkittävän ratkaisun jälkeen tulisi harkita sähköisen viestinnän hajanaisen lainsäädännön kokoamista ja järjestämistä moderniksi medialainsäädännöksi.

Herra puhemies! Esillä oleva lakiesitys koskettaa kansallisen viestinnän ja kulttuurin tärkeitä asioita. Peruskysymyksiä viestinnässä ovat sananvapauden ja moniarvoisuuden turvaaminen. Länsimainen ja liberaali viestinnän asioiden politiikka takaa viestimille toimintaedellytykset ja asettaa niille yhteisesti sovittuja yleisiä tavoitteita, mutta ei puutu viestinnän sisältöön. Tästä, niin uskon, olemme varmasti kaikki samaa mieltä.

Liikenneministeri N o r r b a c k : Arvoisa puhemies! Yhdyn melkein kaikkeen, mitä ministeri Isohookana-Asunmaa sanoi. Pari lisäkommenttia. Kysymys siitä, mihin ministeriöön viestintäasiat kuuluvat, ei ole reviirikysymys, vaan kysymys on lähinnä siitä, miten halutaan katsoa asioita. Kun halutaan korostaa tiedotusvälineiden itsenäisyyttä ja riippumattomuutta poliittisista päätöksentekijöitä, niin silloin minusta on eduksi, jos ne katsotaan enemmän teknisluonteisiksi ja näin ollen ovat muualla kuin opetusministeriössä. Minä muodostin kantani oikeastaan silloin, kun itse toimin opetusministerinä. Mutta tästä voidaan varmasti jatkaa keskustelua.

Mitä laajemman lain säätämiseen tulee, niin mielestäni nyt ei ollut mahdollista säätää puitelakia kaupallisen toiminnan osalta. Kun sekä tekniikka että toiminta muuttuvat niin rajusti ja niin nopeasti kuin nyt, on parempi, että valtioneuvosto myöntää toimilupia ja palaa lain säätämiseen myöhemmin. Tässä on kysymys enemmän ajankohdasta kuin tarpeesta. Tällä hetkellä ei ollut mahdollista saada toimivaa lakia aikaan. Se olisi ollut vanhentunut muutaman vuoden sisällä varmasti.

Ed. M. L a u k k a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Alkuun täytyy todeta, että oli todellakin korkea aika saada laki eduskuntaan. Herra liikenneministeri, tätä olemme odottaneet kauan. On hyvin tärkeätä, että todellakin sähköisen viestinnän, ennen muuta julkisen viestinnän asema ja rahoitus määritellään laissa selkeästi ja turvataan sille myös yhtenäisesti toimintaedellytykset. Yhtä tärkeää on myös se, että kaupalliselle sähköiselle viestinnälle luodaan saman tyyppiset rakenteet ja sille avataan toimintamahdollisuus toimilupajärjestelmän kautta. Siinä mielessä tämä on, voidaan sanoa, eurooppalaisestikin tavattoman merkittävä lainsäädännöllinen askel.

Mitä tulee viestinnän hallintokysymykseen, minulla on lähtökohtaisesti sellainen tuntuma, että se työnjako, joka jo tänä päivänä liikenneministeriön ja kulttuuriministeriön kesken toimii, on aika hyvä ja toimiva. Ne kysymykset, joita esimerkiksi opetusministeriössä tänä päivänä on, eli yleiset viestintäpolitiikan seurantaan, koko mediapolitiikan seurantaan, mediakulttuuriin ja koulutukseen liittyvät kysymykset, todellakin kuuluvat sinne. Siinä mielessä, ministeri Uosukainen, lähden ilman muuta siitä, että niiden pitää jatkossakin olla siellä ja pitää turvata myös opetusministeriölle voimavarat, jotta sitä työtä siellä voidaan tehdä. Samalla tavoin täytyy sanoa myös niistä tehtävistä, jotka tänä päivänä

ovat liikenneministeriöllä. Se on toimiva järjestelmä. Siltä osin en katsoisi, että ainakaan lainsäädännön kautta tähän hallintokysymykseen pitäisi kovin kiireisesti puuttua.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Isohookana-Asunmaan puheenvuoro oli kyllä niin jälkijättöistä konservatismia ja sääntelyä kuin olla voi eikä missään nimessä sovi nykyaikaiseen yhteiskuntaan eikä kehittyvään viestintään, jonka lopputuloksesta ei kukaan tällä hetkellä tiedä mitään. Kun hän asettui kannattamaan audiovisuaalisen teollistamisrahaston perustamista, niin eikö tässä maassa ole jo riittävästi rahastoja, joilla ripotellaan kaiken maailman turhiin tarpeisiin ja turhiin aiheisiin rahaa. Ei näistä saa kukaan enää selvää eikä niitä ainakaan uusia enää tarvita.

Se, että sähköisen viestinnän puitelaki tähän vielä saataisiin, olisi kyllä nykyhetkeen aivan sopimatonta sääntelyä, jota ministeri tällaisen hajanaisen lainsäädännön kokoamisen nimissä esittää.

Vain yhdessä asiassa minä olen ministeri Isohookana-Asunmaan kanssa samaa mieltä. Viestintäasiat varmasti jatkossa olisi järkevintä koota opetusministeriön alaisuuteen. Ei se viestinnän riippumattomuutta poista tai vaikuta, ministeri Norrback, siihen, että voi puolustaa riippumatonta tiedonvälitystä, olipa se opetusministeriössä tai ei. Yhtä pahaa sääntelyä saattaa olla myös liikenneministeriössä, joten sinänsä ei vaikuta se, missä ministeriössä asioita käsitellään, vaan se kyllä vaikuttaa, minkälaisia virkamiehiä siellä ministeriössä on, jotka asioita käsittelevät, ja ennen kaikkea minkälaisia ministereitä.

Ed. Mäkipää merkitään läsnä olevaksi.

Ministeri I s o h o o k a n a - A s u n m a a: Arvoisa puhemies! Ed. Ukkolalle haluan todeta, että sekä audiovisuaalisen alan teollistamisrahasto että myös viestintäkysymysten lain kodifiointi ovat nimenomaan tulevaisuuden kysymyksiä siitä yksinkertaisesta syystä, että koko audiovisuaalinen ala on jatkuvasti kehittyvä ja laajeneva elinkeinoala, jonka ympärillä pyörii myös kansantalouden markkoja. Katson, että Suomi kykenee tällä alueella nousemaan ja olemaan kansainvälisesti aika korkealla tasolla. Meillä on henkistä kapasiteettia hyvinkin paljon tämän elinkeinoalan kehittämiseen. Tähän koko elinkeinoalan kehittämiseen tarvitaan aivan varmasti myös rahaa, josta syystä tällainen rahasto olisi tulevaisuutta ajatellen aivan välttämätön.

Ed. S e p p ä n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Hallintokysymykseen haluan liittää sen näkökohdan, että hyvin tärkeää on, kuka on tämän lakiesityksen valmistellut ja missä hallinnonalassa. Eli tässä on nyt ymmärtääkseni turvattu RKP:lle tietty mandaatti Yleisradion hallituksessa tavalla, joka takaa tällaisen jatkuvan poliittisen virkanimityksen RKP:n hyväksi valittaessa hallituksen jäseniä Yleisradiossa. Eli tältä osin ministeri Norrbackilla on erinomaisen hyvin sormenjäljet täällä pelissä, ja saamme esimerkin siitä, miten hallitus jatkaa nimityspolitiikkaansa ei vain tämän hallituskauden aikana, vaan myös ainakin 20 vuodeksi tästä eteenpäin.

Herra puhemies! En halua asettaa arvostelun kohteeksi ruotsinkielisten osuutta tässä laissa, päinvastoin pidän sitä erittäin tärkeänä. Mutta kiinnitän huomion siihen, että ministeri Norrback on pystynyt turvaamaan RKP:lle käytännössä edustuksen aina yhtiön hallintoelimissä suhteettoman suurella painoarvolla ottaen huomioon puolueen pienen vaikutusvallan Suomen asioihin.

Liikenneministeri N o r r b a c k: Herra puhemies! Minä voisin tietenkin pitää luennon, miten vähemmistöpolitiikkaa ylipäätään pitää hoitaa. Ihminen on aina yksilö riippumatta siitä, onko hän sokea vai kuuluuko hän johonkin muuhun vähemmistöön, ja hänellä on siitä lähtökohdasta oikeuksia saada palveluja yhteiskunnalta. Se on se lähtökohta. Minä olen aina olettanut, että tämä tieto on levinnyt vasemmistoliittoon saakka, koska yleensä juuri vasemmistoliitossa tai entisessä kommunistipuolueessa on ymmärretty vähemmistöongelmatiikkaa erinomaisen hyvin. Tässä ei ole kysymys puoluepolitiikasta ollenkaan, vaan siitä, miten turvataan vähemmistöjen etuja.

Haluan myös muistuttaa siitä, että ruotsin kielellä ei tehdä kaupallisissa kanavissa ohjelmia juuri ollenkaan. Mutta mainosmarkat maksamme kaikki riippumatta siitä, mihin vähemmistöön tai enemmistöön kuulumme. Eli jos mitataan oikeudenmukaisuutta, niin tällä ei ole myönnetty vähemmistölle ainakaan liikaa.

Ed. S k i n n a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä hallinnossa ei tietenkään

ole poissuljettu kulttuuri- ja opetusministeriön pohjakaan, koska samalla tavoin voitaisiin ajatella, että Alko voitaisiin laittaa liikenneministeriölle, koska kuljetushan siinäkin on hyvin keskeinen, kun tuote tulee tuottajalta kuluttajalle, ja sitten vasta ongelmat alkavat sen jälkeen, niin kuin tahtoo olla Yleisrdiossakin, kun ohjelma on tullut.

Mutta näistä puutteista, joita kummankaan ministerin puheenvuoroissa ei tullut, on tämä mainonta. Länsi-Euroopassahan yleensä yleisradioyhtiöillä on mahdollisuus mainontaan eli kerätä itse rahojaan. Samaten valtioneuvoston hyvin keskeinen osuus on puute, vaikka tämä pitäisi olla eduskunnan alainen laitos kuten Suomen Pankki, Kansaneläkelaitos ja Oy Alko Ab. Tässä mielessä kun tämä menee sekä perustuslakivaliokuntaan että sivistysvaliokuntaan, niin tätä asiaa pitäisi näiltä osin tarkastella.

Sellainen puute tässä on myös verrattuna näihin kolmeen laitokseen, että tässä ei ehdoteta sitä, että hallintoneuvosto antaisi vuosittain tai joka toinen vuosi kertomuksen eduskunnalle toiminnastaan, ja kysyn, miksi sitä ei ole. Tällä tavoin tämä saatettaisiin eduskuntakäsittelyyn edes joskus eikä niin kuin nyt, että on melkein 60 vuotta aikaa, kun tämä asia tällaisena on täällä käsiteltävänä. Tässä mielessä tämä puute pitäisi korjata.

Ed. Juhantalo merkitään läsnä olevaksi.

Ed. T e n n i l ä (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Ukkolalta on tietysti totuttu kuulemaan monenlaista haulikkoammuntaa, mutta kyllä minä ihmettelen, että hän ei edes toimittajana osu oikeaan silloin, kun on tiedonvälityksestä kysymys. On tärkeätä, että Yleisradio saa lain ja että ylikansallinen ja kaupallinen toiminta saa vastapainon. Tässä tarvitaan nyt Yleisradion puolesta toimia, niitä tulee ja hallitukselle tästä kiitos.

Ed. Seppäsen puheenvuoron osalta totean, että ruotsalaisvastaisuus ei ole vasemmistoliiton linja.

Ed. Skinnarille totean sen, että ei Yleisradiota pidä ajaa mainosten varaan, koska silloin kyllä vaikuttaa sen toimintaan, jos on siitä kiinni, että rahat tulevatkin ainakin ajan kanssa maksajan puolelta. Yleisradio pitää rahoittaa lupamaksuilla ja jos ei se riitä, niin sitten katsotaan budjetista ja muualta. Yleisradion pitää olla riippumaton rahasta, joka tulee muualta.

Ed. Puisto merkitään läsnä olevaksi.

Ed. K e k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Yhdyn tässä vilpittömän iloisesti niihin, jotka ovat ilmaisseet riemunsa siitä, että tällainen laki vihdoinkin on tullut. Se on hyvä.

Mikä on sitten liikenneministeriön ja opetusministeriön suhde? Minua on kyllä vähän vaivannut tämän lain yhteydessä sen liikenneministeriöpainotteisuus. Minusta viestintä aina on ensi sijassa kulttuuripoliittinen kysymys, katsomuksellinen kysymys, ylipäänsä sen kaltainen kansallinen kysymys, joka on verrattomasti enemmän kuin vain tekniikkaa. Kun näin ajattelen, siitä lähtökohdasta minusta tämän yleisradiolainsäädännön, yleensä Yleisradion tulisi olla enemmänkin hallintonsa ja valvontansa puolesta tekemisissä kulttuuriministeriön, opetusministeriön sen puolen kanssa.

Minusta on myöskin erinomaisen hyvä se, että ruotsin kieli turvataan tämän lain yhteydessä. Se on arvo sinänsä. Se on todella tärkeätä. Tässä suhteessa hiukan ihmettelen ed. Seppäsen ilkeilyä RKP:hen päin. Minusta ruotsin kieltä pitää voida käsitellä myöskin irrallaan ruotsalaisesta kansanpuolueesta.

Ed. Skinnarin puheenvuoron johdosta pikku huomautus. Se, että Yleisradion pitäisi antaa vuosittain kertomus omasta toiminnastaan, on vähän kummallista ottaen huomioon tämän laitoksen luonteen. Kyllä kai Yleisradion kertomus tulee päivittäin ja tunneittain joka hetki sinä tuotantona, mitä me kuulemme ja katselemme.

Ed. M. L a u k k a n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Palaan lyhyesti kysymykseen audiovisuaalisen rahaston tarpeesta. Näytti siltä, että ed. Ukkola ei oikein ymmärtänyt, mitä hän puhui moittiessaan rahaston perustamista, ikään kuin se olisi paluuta jonkinlaiseen menneisyyteen. Täytyy muistaa, että tämä ala on tänä päivänä tavattoman suuri bisnes, puolen miljardin markan suomalainen bisnes. Tällä on myöskin se ulottuvuus, että mitä selkeämmin me vahvistamme audiovisuaalisen tuotannon suomalaisuutta, me vahvistamme myöskin sen myötä suomalaisen kulttuurin ja viestintäkulttuurin selviämismahdollisuuksia ylikansallisia ohjelma- ja satelliittilähetyksiä vastaan. Tässä mielessä ja

tätä vasten, ed. Ukkola, tätäkin kysymystä täytyy tarkastella.

Ihmettelin niin ikään edellä ed. Skinnarin käyttämää puheenvuoroa mainonnan osalta. Minustakin on aivan selvää, että Yleisradion pääasiallinen rahoitus täytyy tapahtua aina ja selkeästi lupamaksurahoitteisesti. Mutta on selvää, että Yleisradionkin täytyy huolehtia sillä tavalla katsojien kannalta kilpailukyvystään, että se pystyy välittämään kansalaisten kannalta keskeiset kansainväliset, esimerkiksi yleisurheilutapahtumat. Jos käy niin, että olympialaisten lähettäminen tulee Yleisradiolle liian kalliiksi, on selvää, että silloin tarvitaan erillistoimia ja mahdollisuus mainontaan, jotta yleisön palveleminen myös taloudellisesti sen kautta turvataan ja onnistuu.

Tässä mielessä, herra puhemies, olisinkin kaivannut hieman matalampaa ja helpompaa kynnystä tähän lainsäädäntöön tällaisen erikoistapauksen käsittelyyn.

Ed. N i k u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin vastata oikeastaan kaikille, jotka täällä ovat pähkäilleet tämän hallinnon kanssa, onko se liikenneministeriö vai kulttuuriministeriö. Tässä lakiesityksessä pysytetään vanha ratkaisu, joka ns. Lex Jahvetissa toteutettiin. Yleisradio on eduskunnan alainen. Jos te katsotte, miten hallintoneuvosto valitaan ja mitkä ovat hallintoneuvoston tehtävät, niin eduskunta on se, joka päättää ja että eduskunnan kautta Yleisradion hallinto päätetään. Tietysti täytyy olla joku ministeriö, joka hoitaa budjetti- ja mahdolliset lainkirjoitusasiat. Siinä mielessä tietysti kulttuuriministeriö olisi ollut parempi.

Jos me katsomme tätä esitystä, niin ylioppilasaineena tätä ei varmaankaan hyväksyttäisi, koska otsikko ei vastaa sisältöä. Otsikossa puhutaan radiotoiminnasta ja toiminnan sisältö pääosiltaan on televisiotoimintaa.

Tältä kannalta vielä, jos palataan hallintomalliin, niin tietysti mainonnan kielto tulisi olemaan eduskunnan valitseman hallintoneuvoston päätettävä eikä valtioneuvoston päätöksen varassa, että siinä mielessä tämä laki ei ole onnistunut.

Sisäasiainministeri P e k k a r i n e n : Arvoisa puhemies! Sekä ed. Nikulan puheenvuoroon että pariin aikaisemmin täällä käytettyyn puheenvuoroon liittyen todella myös minä alleviivaan sitä seikkaa, että tällä hallintokysymyksellä, sillä, ovatko ohjat tai yhteydet jollakin tavalla enemmän liikenneministeriöön tai kulttuuriministeriöön, mielestäni ei ole tässä lakiesityksessä kovin suurta roolia eikä sillä saakaan mielestäni olla kovin suurta roolia. Näin siitä syystä, että Yleisradion täytyy olla jatkossakin suoraan eduskunnan radio, ei minkään hallituksen radio. Tämän periaatteen vaaliminen myös tulevaisuudessa on mielestäni tavattoman tärkeä asia. Ei voi olla niin, että Yleisradion tuotteeseen, sen ohjelmistoon joku ministeriö, kulttuuriministeriö tai liikenneministeriö, pääsee sormeilemaan. Sen täytyy olla selkeästi parlamentaarisesti hallitun, johdetun Yleisradion itsensä käsissä.

Mitä tulee mainontaan ja sen sallimiseen, minusta se rakennelma, mikä nyt lakiin on kirjoitettu, on sikäli perusteltu, että poikkeustapauksissa voidaan mainoksia todella myös Yleisradion ohjelmissa lähettää, mutta pääsääntöisesti ei. Miksi pääsääntöisesti ei? Juuri siitä syystä, että koko sähköisen viestinnän suomalainen kansallinen järjestelmä lepää sillä perustalla, jossa toinen jalka on lupamaksupohjaisessa yleisradiotoiminnassa ja toinen jalka lepää mainosrahoitteisessa toiminnassa, jota Mainostelevisio tällä hetkellä hoitaa. Se rahoittaa merkittävällä tavalla julkisen palvelun yleisradiotoimintaa sadoilla miljoonilla markoilla vuosittain, koska samoilla mainosapajilla Yleisradio ei omasta puolestaan liiku. Tämän järjestelmän struktuurin jatkossakin pystyssä pitäminen on meille kansallisesti aika tärkeä asia.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tennilälle haluaisin huomauttaa, että minä en kyllä sanonut puheenvuorossani sanaakaan, miten suhtaudun nimenomaan tähän Yle-lakiin. Sen sijaan sanoin kyllä, miten suhtaudun siihen ideaan, sähköisen viestinnän puitelakiin, jota ministeri Isohookana-Asunmaa puheenvuorossaan kuulutti perään. Siihen suhtaudun kyllä kielteisesti. Minä huomaan, että kovin moni kansanedustaja ei ihmettele täällä koskaan sitä, onko pakko joka ikinen ala, yhteiskunnan lohko, elämänpiiri lailla holhota tässä Suomenmaassa. Ilmeisesti on!

Ministeri Isohookana-Asunmaa, henkinen kapasiteetti ei todellakaan lakeihin perustuvalla holhouksella lisäänny. Päinvastoin! Siitähän me kärsimme tässä lamassa, että kaikki on holhottu. Kukaan ei pysty ilman lainsäädäntöä enää ajattelemaan tässä Suomenmaassa.

Liikenneministeri N o r r b a c k : Arvoisa puhemies! Pari lyhyttä kommenttia käydyn keskustelun johdosta.

Minä todella varottaisin siitä, että tänne tuodaan kerran vuodessa Yleisradion vuosikertomus ja eduskunta muka rupeaisi äänestämään eri ohjelmista ja ohjelmatyypeistä; se on hyvin vaarallista. Minusta pitää pitää mielessä se, että Yleisradio on itsenäinen tiedotusväline, jonka riippumattomuus päätöksentekijöistä, vallasta, pitää valvoa äärettömän huolellisesti. Yleisradion tehtävä on oikeastaan valvoa poliitikkoja eikä päinvastoin saa olla. Siinä mielessä vuosikertomusidea sopii tähän ajatusmaailmaan minusta harvinaisen huonosti.

Ed. Skinnari mainitsi myös Alkon esimerkkinä, ja se sopii oikeastaan paremmin kuin hän ajatteli. Nimittäin Alkon, joka on sosiaali- ja terveysministeriön alainen, ongelma on siinä, että sama hallinto tuottaa, myy, valvoo ja haluaa vielä sanoa, että tuote on huono, tätä ei kannata käyttää. Uskottavuus kärsii tästä. (Naurua) Kun puhumme Ylestä, pitää muistaa, että johtokunta kantaa operatiivisen vastuun. Eduskunta valitsee hallintoneuvoston, ja jos johtokunta toimii huonosti, hallintoneuvosto voi erottaa johdon. Valtioneuvosto liikenneministeriön kautta tällä hetkellä toimii lähinnä omistajan roolissa, huolehtii siitä, että firmaa hoidetaan taloudellisesti järkevästi ja lainsäädännön kautta sitten luodaan pelisääntöjä. Tätä olemme toki odottaneet 50 vuotta ja on hyvä, että olemme päässeet näin pitkälle.

Ministeri Isohookana-Asunmaa: Arvoisa puhemies! Ed. Ukkolalla ei ole kyllä oikeutta tulkita käyttämääni puheenvuoroa sillä tavalla, että olisin edistämässä ja vaatimassa lisää holhousta. Sitä en todellakaan tarkoittanut. Viittaan puheenvuoroni viimeiseen osaan, jossa nimenomaan totesin sen, että näitten asioitten täytyy saada toimia liberaalisti ja avoimesti. (Ed. Ukkola: Meillä on eri käsitys liberalismista ja vapaamielisyydestä!)

Haluan korostaa sitä, että sananvapauden kunnioittaminen on todella tärkeä asia. Jos se yritetään sitten tähän audiovisuaaliseen rahastoon yhdistää, niin olen todella hämmästynyt siitä, että ed. Ukkola tekee tällaisia yhdistämisiä. Näillä ei ole mitään tekemistä keskenään. Sen sijaan haluan korostaa vielä kertaalleen sitä, että audiovisuaalinen ala on, kuten täällä muun muassa ed. Laukkanen ja jotkut muutkin ovat todenneet, yksi tulevaisuuden keskeinen ja merkittävä elinkeinotoiminta-ala, ja toivon kovasti sitä, että kauppa- ja teollisuusministeriö eri tahojen kanssa lähtee kehittämään tätä alaa, koska tällä on Suomessa kehittymisen mahdollisuudet.

Ed. Kasurinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Voin vahvistaa sen käsityksen, minkä ministeri Norrback puheenvuorossaan totesi, että hän ei opetusministerinäkään ollessaan ollut sitä mieltä, että viestintäasiat pitäisi siirtää opetusministeriöön. Tässä hän muistaa aivan oikein.

Haluan kuitenkin todeta tähän nimenomaiseen kysymykseen sen, että kun tätä aikanaan pohdimme opetusministeriössä hyvinkin laajalla porukalla, niin me näimme sen, että nimenomaan Yleisradio on kulttuurilaitos. Se on merkittävä vaikuttaja tällä alueella, ja myös kansainvälinen suuntaus on mennyt koko ajan siihen, että viestintäasiat ovat kulttuuriministeriön hoidossa. Näin ollen voisi toivoa, että kun tässä maassa seuraavaa hallitusta kootaan, sen ohjelmaa mietitään ja eri ministeriöiden välistä työnjakoa myös silloin katsotaan luonnollisesti, tämä asia voisi hallinnollisena ja poliittisena kysymyksenä nousta myös keskusteluun. En usko, että se tämän lainsäädännön aikana vielä on mahdollista, mutta tätä asennekasvatustahan aina voidaan tehdä.

Ed. Tiuri (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kekkoselle ja eräille muillekin muistuttaisin siitä, että yleisradiotoiminta eroaa kuitenkin muusta viestinnästä siinä, että siinä käytetään radioaaltoja, joita on vain rajoitetusti käytettävissä, ja niitten selvittäminen vaatii kyllä aika paljon tekniikkaa, ja koko laitos oikeastaan onkin tämän tekniikan ansiota. Jos meillä olisi täysin vapaita radioaaltoja, ei näitä varmaan eduskunnassa käsiteltäisi sen enempää kuin lehdistöäkään.

Kokoomuksen suunnalla ei kovin innostuttu tästä laista, koska ei nähty oikein selvästi, miksi sitä tarvittaisiin. Toimilupaperiaatteella nämä asiat on voitu hoitaa aika hyvin, mutta ehkä nyt halutaan Yleisradio jollakin lailla lyödä lukkoon, kun nähdään, että suuria muutoksia on tulossa, ja jollakin lailla lukita tätä lainsäädäntöä.

Nythän on digitaalitekniikka kehittymässä sekä radio- että televisiopuolella ja se lisää valtavasti kapasiteettia lähettää ohjelmia. Pitäisi nyt jo ruveta miettimään, miten ne rajat hoidetaan. Yhden ed. Tennilään, harvinaista kyllä, ainakin siinä asiassa, että Yleisradion pitäisi tulla toimeen lupamaksuilla tai katselumaksuilla ja mainostulot pitäisi varata kaupalliseen toimintaan

eikä yleisradiotoimintaan. Sen pitäisi olla ihan selvä peli. Mainos-TV:llä on Suomessa nyt monopoli mainosalalla, ja se ei voi varmaan kovin pitkään enää jatkua, koska siihen ei ole selviä perusteluja tulevaisuudessa.

Ed. Seppänen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Kekkoselle vastaisin, että pitää erottaa toisistaan ruotsinkielinen edustus ja RKP:n edustus. Nyt tämän lain avulla Yleisradioon turvataan RKP:n kökkötraktorin valitseminen Yleisradion hallitukseen jatkuvalla syötöllä. Siinä mielessä on tavallaan vahinko, että niin Yleisradio-vihamielinen henkilö kuin ministeri Norrback on valmistellut tämän lain ja niin Yleisradion arvovaltaa ja asemaa yhteiskunnassa heikentänyt liikenneministeri kuin ministeri Norrback muitten kaupallisten ym. intressien puolesta toimiessaan on käyttänyt kiristyskeinoina Yleisradiota vastaan tällaisia kökkötraktorivaatimuksia, joita hän esittää tässä.

Kannatan ehdottomasti ruotsinkielisen ohjelmatarjonnan turvaamista ohi suhteellisen osuuden, mutta kiinnitän huomiota siihen, että aina tulee RKP:n puoluetoimistosta joku sopiva henkilö käyttämään valtaa Yleisradiossa ruotsinkielisten mandaatilla, ja se pitäisi katkaista, eli ruotsinkieliset pitäisi vapauttaa RKP:n vallasta, joka RKP pyrkii käyttämään kaikkea ruotsinkielisten ihmisten sananvaltaa tässä yhteiskunnassa, vaikka se on tuommoinen porvarillinen puolue, joka tässä tapauksessa on kaivanut maata ministeri Norrbackin hahmossa Yleisradion toiminnan alta.

Liikenneministeri Norrback: Arvoisa puhemies! Äänestäjät päättävät puolueiden vahvuudesta ja minä olen aina luottanut heihin ja aion tehdä niin jatkossakin. Minä olen periaatteessa aina ollut Yleisradion ystävä monesta syystä. Me tarvitsemme riippumattoman Yleisradion, joka toimittaa ohjelmistoa, joka on laajaa ja todella vaalii kulttuuria. Kaupalliset kanavat tekevät osittain erittäin hyvää ohjelmaa, mutta se puoli on aina kapeampi kulttuuripoliittisesti ja sisällöllisesti. Näin ollen olen aina henkilökohtaisesti tehnyt parhaani, jotta Yleisradio olisi vahva ja toimiva, ja olen nähnyt sen kulttuuripoliittisena kysymyksenä ja näin teen jatkossakin. — No, minä jätän ilkeydet pois ja pysyn asiassa.

Ed. Skinnari (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä, pitääkö antaa kertomus eduskunnalle vai ei, minä ihmettelen sitä, että jos kerran tämä on eduskunnan alainen laitos, niin kyllä kai me kansanedustajiin luotamme siinä, että heillä on se sama harkinta kuin hallintoneuvostolla. Ei hallintoneuvosto käsittele yksittäisiä ohjelmia vaan hallintoneuvoston jäsenet voivat täällä tuoda mielipiteensä esille. Ei Alkon hallintoneuvoston kertomuskaan täällä ole johtanut siihen, että täällä äänestettäisiin, kuinka paljon Koskenkorva-pullon pitää maksaa, tai tehtäisiin esityksiä siitä, mitä viinilaatuja pitäisi olla.

Kysymys on siitä, millä tavoin Yleisradion taloutta hoidetaan, millä tavoin lähialueiden kanssa tapahtuu yhteistyötä, on kysymys sitten Venäjästä, Baltiasta, Pohjois-Saksasta, Puolasta, Euroopasta tai yleensä kansainvälisesti siitä, mikä on suomalaisen kulttuurin osuus siitä. Tällä hetkellä kun on yhteistyötä mm. Nokian kanssa, kysymys on myös siitä, minkälaisia tuotteita tehdään ja millä tavoin Suomen työllisyyttä tuetaan. Siis siinä on monia tällaisia ulottuvuuksia ihan samalla tavoin kuin olisi jollakin muulla eduskunnan alaisella laitoksella.

Mitä opetusministeriön rooliin tulee, niin ainakin niissä keskusteluissa, missä minä olen ollut mukana, tätä on lähinnä kavahdettu sen takia, että opetusministeriössä, virkamiehet mukaan luettuna, olisi liiallista innokkuutta yrittää puuttua Yleisradion toiminnan sisältöön, kun taas liikenneministeriö enemmänkin on seurailemassa, miten asiat sujuvat, ja harvoin liikenneministeriön näkökulmasta on huomauttamista muuten kuin tämän tekniikan osalta, jos siitäkään.

Ed. Haavisto (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan kyllä tukea ed. Skinnaria siinä ajatuksessa, että eduskunta vuosittain voisi puhua yleisradiotoiminnasta esimerkiksi tällaisen kertomuksen yhteydessä, enkä ymmärrä sitä pelkoa, mikä ministeri Norrbackilla olisi tällaisten keskustelujen suhteen. Olen täysin samaa mieltä siitä, että on ollut hyvä, että on päästy eroon ohjelmaneuvostoista ja muista raadeista, jotka pohtivat ohitse toimivan johdon ohjelmatoiminnan sisältöä, mutta paljon turhempiakin kertomuksia täällä eduskunnassa käsitellään kuin sitä, mikä on yleisradiotoiminnan ja julkisen palvelun yleisradiotoiminnan tulevaisuus. Minun mielestäni siihen olisi hyvä vuosittain täällä salissa palata ja se ehkä lievittäisi paineita.

Kun tässä lakiehdotuksessa esitetään hyvin hurskaasti, että hallintoneuvostoon nimettäisiin myös muita kuin poliittisesti suuntautuneita

kansalaisia, niin mielestäni juuri näin pitäisi tapahtua, ja poliittiset paineet voisi sitten purkaa vaikka täällä eduskuntasalissa kerran vuodessa ja antaa kulttuuri-, tiede- ja talouselämän ihmisille mahdollisuus tuoda tietonsa ja taitonsa Yleisradion käyttöön hallintoneuvoston kautta. Mielestäni tämän tyyppinen malli vähentäisi poliitikkojen roolia Yleisradiossa eikä lisäisi sitä.

Mitä tulee ed. Seppäsen huomautuksiin, jotka kohdistuvat RKP:hen ja ruotsalaisiin, niin minä en näe pääongelmaa Yleisradion poliittisissa virkanimityksissä juuri RKP:n osuudessa, mutta mielestäni asiasta sinänsä pitäisi puhua eli siitä, onko enää tarpeen jatkaa Yleisradion johdossa poliittisten virkanimitysten kierrettä, joka näyttää edelleen jatkuvan uutta hallintomallia valmisteltaessa.

Ed. R e n k o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Viestinnän nopea kehittyminen ja siellä olevat murrokset näyttävät heijastuvan voimakkaasti tänne, ja se on hyvä asia. Tämä lakihan vahvistaa hallintoneuvoston roolia, ja sitä kautta eduskunnan ääni vahvistuu ja Yleä voidaan johtaa entistä tehokkaammin ja taloudellisemmin ja ehkä tavoitteellisemminkin eduskunnasta käsin tämän lain voimaan tultua.

Mutta olen toista mieltä kuin ministeri Pekkarinen siinä, että vaikka se eduskunnan radio- ja televisioyhtiö onkin, niin ei ole ihan sama, minkä ministeriön alainen se on, joka tapauksessa se on jonkun ministeriön alainen budjetoinnin kautta. Kuulun siihen leiriin täällä salissa, joka näytti muodostuvan, että pitkällä tähtäimellä me emme pääse minnekään, etteikö se opetusministeriön alaisuuteen kuulu. Toiminnallinen kenttä koko ajan kallistuu siihen suuntaan, ja me jäämme kehityksestä muuten jälkeen: kyllä me piuhatekniikkaa ostamme. Selvitysmies Niemelän selonteossa ja raportissa myös edellytetään teknisen puolen jatkovalmisteluja ja selvittelyjä, ja voi olla, että sitä kautta lohkeaakin sitten tämä valvonnallinen osuus.

Otan esimerkin: Ensi vuoden budjetilla lakkautamme Valtion AV-keskuksen. Tehtävät hajautetaan opetushallitukselle ja Yleisradiolle. Sitä työtä on tehty jo vuosi, mutta me emme saa mitään apua liikenneministeriöltä siihen suuntaan. Sen sijaan koko ajan huutava avun tarve olisi opetusministeriöltä, mutta tämä hallinnollinen yläpää on meillä esteenä. Tietenkin, jos me saamme sitten uuden hallituksen muodostuksen yhteydessä periaatteellisen kannanoton tästä, mitä ed. Kasurinen kaipasi, niin siinä voidaan sopia vielä tarkemmin kuin tämän lain kiireellisen valmistelun yhteydessä ehdittiin sopia. Ymmärrän, että tunnusteluja tältä osin oli, ja nämä lausumat ovat syntyneetkin sillä puolen.

Ministerille annan kiitosta siitä, kun hän niin raivokkaasti vähemmistöjä puolustaa, että viime tipassa myös saamenkielisten, maamme alkuperäisen väestön, oikeuksia turvattiin.

Ed. Wahlström merkitään läsnä olevaksi.

Ed. A s t a l a : Arvoisa puhemies! Täällä on käyty varsin runsasta ja mielenkiintoista keskustelua Yleisradiosta. Toivon mukaan se on merkki siitä, että ollaan kiinnostuneita Yleisradion kehittämisestä. Yleisradion asemahan vahvistuu nyt säädettävässä laissa. Se on vasemmistoliiton eduskuntaryhmän mielestä myönteinen asia. Onhan vahva julkisen palvelun yleisradioyhtiö koko kansakunnan etu. Se on tukemassa kansalaisten sivistyksellisiä, demokraattisia ja viestintään liittyviä perusoikeuksia kansalaisyhteiskunnassa. Yleisradio on koko maan ja koko kansan omaisuutta.

Lainsäädäntöhanke on ollut jo vuodesta 1935 lähtien vireillä. On siis historiallinen hetki. Odoteltu on riittämiin. Nyt on aika toimia. Tosin loppukiireen rutistuksessa tästä lakiesityksestä oli syntyä Yleisradion johdon nimittämislaki. Onneksi tämä asia on laaja-alaisesta kokonaisuudesta nyt poistettu ja annettu Ylen hallintoneuvoston valistuneeseen harkintaan.

Lakiesitys on monella niitillä poliittisesti vahvistettu. Vasemmisto ja keskusta ovat ilmeisesti tyytyväisiä Ylen aseman vakiintumisesta ja vahvistumisesta. Kokoomusta miellyttänee erityisesti MTV:n vahvistuva asema omine toimilupineen, ja liikenneministeri on turvannut ruotsin kielen aseman yhtiössä. Muuten olen sitä mieltä, että vähemmistökulttuuria edustava johtaja voi olla edustettuna Ylen hallituksen jäsenenä.

Lain perusteella Yleisradio tulisi vastedes toimimaan suoraan lain nojalla, ilman toimilupaa. Se antaa mahdollisuuden hoitaa julkisen palvelun tehtävää pitkäjännitteisemmin ja taloudellisesti turvatummin kuin nykyisin. Lakiesityksen tavoitteena on turvata julkisessa palvelussa sekä täyden palvelun periaatteen mukainen ohjelmisto kaikille että ottaa palvelutarjonnassa huomioon vähemmistöt ja erityisryhmät. Yhtiön pitkän tähtäimen suunnittelu helpottuu, kun eduskunta ja valtioneuvosto sitoutuvat laissa

yhtiön resursointiin. Toivottavasti tämä tulee vaikuttamaan myös ohjelmien laatuun ja vahvistaa Yleisradion asemaa kulttuurilaitoksena.

On oikein, että etupäässä lupamaksuilla rahoitettavan toiminnan luonnetta hahmotellaan nyt myös lakitasoisesti. Vaikea tehtävä sinänsä. Täydellisyyteen ei ole päästy, ja mahdotontahan se itse asiassa olisi ollutkin. Arvostan kuitenkin sitä, että nyt Yleisradiolle tulee tietyn asteinen lakisääteinen ohjeisto siitä, mitä julkisen palvelun Yleisradion täysi palvelu merkitsee. Siinä on kuusi kohtaa 8 §:ssä, kaikki ovat merkityksellisiä. Toivottavasti nämä edistävät ohjelmiston laatukriteerien korostumista sen sijaan, että liiaksi tänä päivänä tuijotetaan katsojalukuihin.

Arvostan keskeisiä tehtävämäärittelyjä. Nehän ovat seuraavia: Toiminnan tulee tukea kansanvaltaa, tukea ja kehittää kotimaista luovaa kulttuuria ja välittää sen tuloksia jokaisen saataville, edistää ohjelmiston sivistävää luonnetta, kohdella ohjelmatoiminnassa yhtäläisin perustein suomen- ja ruotsinkielisiä ja tuottaa palveluja saamen kielellä, varautua kriisivalmiuteen sekä suomalaisten ohjelmien lähettämiseen ja uutisten ja ohjelmien välittämiseen Suomen ja ulkomaiden välillä. Tässä siis nämä kuusi kohtaa julkisen palvelun tehtäviksi Yleisradiossa.

Kulttuuri painottuu kuten huomaamme hyvin korkealle, onhan Yleisradio Suomen merkittävin kulttuurilaitos taidelaitosten, päiväkotien ja koulujen rinnalla. Suomalaisuuden ja kansallisen kulttuurimme säilymisen ja kehittymisen kannalta on sähköisellä viestinnällä ensiarvoisen tärkeä merkitys.

Mielestäni olisi mahdollista korostaa Yleisradion kulttuuripoliittista roolia ja samalla vuorovaikutusta eduskunnan kanssa niin, että eduskunnalle annettaisiin kerran tai kaksi vaalikaudessa yleisradioviestinnän kulttuuripoliittinen selonteko. Eduskunnalla olisi näin mahdollisuus keskustella siitä, miten Yleisradion julkisen palvelun tehtävät, siis juuri nämä kuusi kohtaa, jotka äsken luettelin, ovat toteutuneet. Kysymykseen siis tulisivat juuri ne toiminnan erityiset tehtävät, joihin Yleisradio tämän lain 8 §:ssä sitoutuu.

Tällä esityksellä on siis toisenlainen sisältö kuin ed. Skinnarin esityksellä. Tämä annettaisiin kerran tai pari vaalikaudessa. Se olisi yleisradioviestinnän kulttuuripoliittinen selonteko ja se erityisesti pitäytyisi 8 §:n kuuteen kohtaan julkisen palvelun tehtävistä. Minusta tämä olisi hyvin järkevä, kohtuullinen ja tervehenkinen malli. Silloin me voisimme keskustella täällä juuri niistä asioista, joihin Yleisradio tällä lailla nyt sitoutuu.

Liikenneministeri Norrback totesi Ylen uuden toimitalon vihkiäisissä 9.9., että Yleisradion on oltava riippumaton mm. päätöksentekijöistä. Sitä asiaa hän myös korosti tänään keskustelussa. Toivottavasti ministeri itse ja koko valtioneuvosto muistaa tämän toiveen, sillä heillehän se erityisesti kuuluu osoittaa. Lupamaksuasiathan valmistellaan liikenneministeriössä ja niistä päättää valtioneuvosto. Hallituksella on siis mahdollisuus Yleisradion painostamiseen. Sillä on siis peukaloruuvi, nämä lupamaksut. Ja totta totisesti sillä on silloin tällöin viehtymystä käyttää myös tätä peukaloruuvia.

Lain käsittelyn yhteydessä mielestäni tulisi harkita lupamaksujen suhteen perusteellisesti muitakin mahdollisuuksia. Yksi mahdollisuus olisi päättää lupamaksuista eduskunnassa, toinen vahvistaa sen suuruus määräajoin lailla ja kolmas antaa päättäminen joissakin rajoissa yhtiölle itselleen. Neljäs vaihtoehto on tietysti säilyttää nykyinen malli. Mielestäni kaikkia näitä voisi harkita.

Euroopan Yleisradioliiton Ebun puheenjohtaja, professori Albert Scharf kiteytti mielestäni osuvasti julkisen yleisradiotoiminnan tarkoituksen puheessaan 9.9. tänä vuonna Ylen Ison pajan vihkiäisissä. Hän sanoi seuraavaa: "Julkisen yleisradiotoiminnan tarkoituksena on olla täyden tarjonnan palvelua suurelle yleisölle kaikkine erilaisuuksineen, monipuolisuuksineen ja ristiriitaisuuksineen eikä pelkästään oletetusti tärkeille ja kiinnostaville yhteiskunnan osille, tärkeitä tai kiinnostavia mistä tahansa syystä yhteiskunnallisesti, poliittisesti, kulttuurisesti tai kaupallisesti. Julkisen palvelun yleisradiotoiminnan harjoittajien tulisi olla kansakunnan luottohenkilöitä." Tässä mielestäni eräs avainsana: "Julkisen palvelun yleisradiotoiminnan harjoittajien tulisi olla kansakunnan luottohenkilöitä."

Arvoisa puhemies! Muuten olen sitä mieltä, että puhemiesneuvoston päätös lähettää lakiesitys lausunnolle mm. sivistysvaliokuntaan on oikea ja tarkoituksenmukainen.

Ed. H a a v i s t o: Arvoisa puhemies! Tiedän, että täällä salissa on edustajia, jotka ovat paljon paremmin paneutuneet sekä tämän lain valmisteluun että Yleisradion hallintouudistukseen sinänsä, mutta puhun nyt sillä vapaudella, minkä tietämättömyys näistä sisäpiirin uudistuksista tavalliselle kansanedustajalle tuo.

Ensinnäkin mielestäni tällainen laki on paikallaan, jotta selkeytettäisiin Yleisradion roolia, sen rahoitusta ja sen roolia nimenomaan julkisen palvelun yleisradioyhtiönä. Mielestäni Suomessa on lähdettävä siitä, että yhteiskunnan tukemana ja myös julkisen vallan tukemana toimii yleisradioyhtiö, joka huolehtii tietyistä erityisistä tehtävistä. Sen sijaan se, mitä nämä erilliset tehtävät ovat, mielestäni jopa tämän lain perusteluissa ja tekstissä on jäänyt jonkin verran epäselväksi, hämäräksi. Se toivottavasti kirkastuu lain valiokuntakäsittelyn aikana eduskunnassa. Kun esimerkiksi 8 §:n perusteluissa sanotaan, että "valmistelun yhteydessä on käynyt selväksi, että täysin kattavaa ja yksikäsitteistä määritelmää julkisen palvelun käsitteelle ei ole löydettävissä", niin se on jossain määrin huolestuttavaa, kun tällä käsitteellä kuitenkin läpi lain ratsastetaan ja sitä käytetään kattokäsitteenä.

Mutta mielestäni monia tärkeitä aineksia tässä laissa on mainittu: dokumenttiohjelmien tuotanto, kotimaisen tuotannon tukeminen, mielestäni erityisesti sillä tavalla, että kotimaistuotannon alihankintaa tuettaisiin niin, että Yleisradio käyttäisi hyväkseen uusia pieniä verstaita, tekijöitä, jotka pystyvät tuottamaan Yleisradio-tasoista ohjelmaa. Samaten kielivähemmistöjen ohjelmapalvelut, ruotsinkielisen vähemmistön, saamenkieliset ohjelmapalvelut jne. ovat tärkeitä alueita. On viittaus myös muihin kielivähemmistöihin. Jos muistan oikein, Helsingin seudulla esimerkiksi Radio City on lähettänyt vietnaminkielisiä uutisia, joten kannattaa muistaa, että kaupallisestakaan radiotoiminnasta ei ole aina poissa tällainen vähemmistöjä palveleva intressi. Ei pitäisi nähdä niin, että vain yleisradiotoiminta kykenee tällaisia vähemmistöjä palvelemaan ja esimerkiksi kaupallinen radiotoiminta ei siihen kykenisi. Pitäisi muistaa myös kaupallisen radiotoiminnan mahdollisuudet ja tarvittaessa ehkä tukea myös sitä sektoria tällaisen tuotannon järjestämisessä.

Liikkeelle laki on ilmeisesti lähtenyt Ylen ja MTV:n pitkästä kädenväännöstä MTV:n omasta toimiluvasta. Minulla heräsi kysymys tätä lakia lukiessani, onko kysymys siitä, voisiko radiopuolella olla valtakunnallisia yksityisiä asemia, lopullisesti ratkaistu vai joudutaanko siihen vielä palaamaan. Nähdäkseni ainakin pääkaupunkiseudulla, myös mahdollisesti muualla maassa toimii melko korkeatasoista ohjelmatuotantoa tuottavia yksityisiä radioyhtiöitä. Esimerkiksi ajattelen Radio Ykkösen kaltaista yhtiötä enkä ymmärrä, miksei tällaisella yhtiöllä voisi olla myös valtakunnallista radiolähetystoimintaa. Luulen, että lähivuosina joudumme tähän problematiikkaan täälläkin palaamaan.

Mitä tulee Yleisradion hallintoasiaan, laissa on mielestäni hyviä perusteluosia. Täällä todetaan mm., että johtajiston puoluepoliittista sidonnaisuutta pyritään tällä lailla vähentämään, ja sitä tavoitetta ei voi muuta kuin tukea. Samaten todetaan, että hallintoneuvostoon valittaisiin myös muita kuin puoluepoliittisesti suuntautuneita kansalaisia. Mielestäni sekin on erinomaisen hyvä tavoite. Viittaan äskeiseen vastauspuheenvuorooni siinä, että hallintoneuvosto voisi todella monipuolisesti edustaa eri alueita, ja poliittisia paineita ja poliittisia tarpeita Yleisradiota kohtaan voitaisiin hyvin purkaa täällä eduskunnassakin esimerkiksi vuosittaisen kertomuksen käsittelyn yhteydessä.

En sinänsä näe, että puoluepoliittisesti sitoutuneet ihmiset olisivat jotenkin vammaisia toimimaan Yleisradion johtopaikoilla. Ei heissä varmasti mitään vikaa siihen työhön ole, mutta on myös monia kansalaisia ja monia ammattilaisia, jotka eivät ole puoluepoliittisesti sitoutuneita, ja heille varmasti tulisi tarjota samanlaiset mahdollisuudet olla mukana niin johtopaikoilla kuin Yleisradion hallintoneuvostossakin edustamassa omaa asiantuntemustaan.

Samoin pidän hyvänä mallia, jossa pääjohtajan valtaa Yleisradiossa lisätään, hänen asemansa tunnustetaan, koska ilmeisesti nykyisen hallintomallin heikkous on ollut se, että valittiinpa sinne pääjohtajaksi kuka tahansa, hän ei pysty sitä taloa tavallaan enää johtamaan vaan yksiköiden johto on korostunut niin voimakkaasti, että siellä tavallaan vetää kaikkiin suuntiin ja pääjohtajalle jää helposti jonkinlainen narrin rooli, jossa tavoitteet eivät käytännön johtotyössä enää toteudukaan.

Näen, että nykyinen hallintoneuvosto ja myös sen puheenjohtaja Niemelä ovat tehneet varsin hyvää työtä yleisradiotoiminnan tulevaisuuden selvittämisessä, joten kritiikkini ei kohdistu siihen suuntaan.

Tulen kysymykseen siitä, onko kyseessä eduskunnan radio- ja tv-yhtiö, hallituksen radio- ja tv-yhtiö, opetusministeriön vai liikenneministeriön. Joskus esimerkiksi Yleisradion uutistoimintaa seurattaessa täytyy todeta, että ellei maassa olisi hyvin monipuolista lehdistöä, tuskin tv:n katsojat esimerkiksi tietäisivät, että eduskunnassa on myös pieniä puolueita. Yleisradion uutistoiminnassa painopiste valitettavasti selvästi kohdistuu hallituksen tekemisiin, suuriin

puolueisiin. Tähän tietysti ohjelma-aikakin antaa omat rajauksensa, mutta jos kysytään, tunteeko eduskunta Yleisradion omakseen siinä mielessä, että se edustaisi laajasti niitä ajatuksia ja keskusteluja, joita eduskunnassa käydään, ehkä ainakin omalta osaltani vastaan, että tällaista tuntemusta ei ole vaan esimerkiksi lehdistö eduskunnan ja poliittisen keskustelun kirjoa pystyy käsittelemään mielestäni tällä hetkellä paremmin.

Ehkä myös uutistoimintaan kohdistuva ja tuleviin järjestelyihin kohdistuva on kysymys siitä, millä tavalla pitäisi vastata satelliittitoiminnan haasteisiin. Tähän on ollut monia viittauksia, mm. viimeksi, kun tehtiin sopimus Plo:n ja Israelin välillä, kysymys siitä, pitäisikö Yleisradion entistä hanakammin seurata myös kansainvälistä uutistarjontaa vai jättää nämä alueet ja suoraraportointi CNN:n tai BBC:n tai muun satelliittikanavan varaan. Mielestäni Yleisradion pitäisi toimia kunnianhimoisemmin siinä mielessä, että kansainvälinen uutistarjonta ja kansainväliset uutiset välittyisivät suomalaisille katselijoille ja kuuntelijoille myös kotimaan kielellä ja kotimaisten kanavien kautta.

Arvoisa puhemies! Nämä olivat maallikkoajatuksia lain käsittelyn tässä vaiheessa. Varmasti valiokuntakäsittely tuo tähän uusia näkökohtia.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! En tuo lain sisältöön erityisempää arvosteltavaa. Totean vain sen, että tehdään laki minkälaiseksi hyvänsä, viestintäpoliittinen riitely niin eduskunnassa kuin muuallakin jatkuu ja pääjohtajat joutuvat kukin vuorollaan lähtemään mitä epämääräisimmissä olosuhteissa, niin kuin on aina tapahtunut.

Lain 10 §:ään ennustajan roolissa kiinnittäisin sikäli huomiota, että vaikka mainonta vain erityisissä tapauksissa valtioneuvoston luvalla sallitaan, taloudelliset olosuhteet johtavat siihen, että myöhemmässä vaiheessa lain tarkoittamasta viestintäinstituutiosta muodostuu mainostelevisio, näinhän se käy.

Eräs asia, joka pitäisi runtata, kun yleensä sanotaan, että laki pitäisi runtata nimeä myöten, on se, että nimenvaihdos, johon otetaan ruotsinkielinen osa Rundradion, on perusteetonta ja tarpeetonta. Se osoittaa, että ministeri Norrback on ollut asialla. Suomessa ruotsalaisia on noin 4—5 prosenttia, mitä teitä nyt on. Ei se merkitse tienviitoissakaan nimien muutosta. Tämä on täysin perusteeton. Minä kysyn ministeri Norrbackilta. Ruotsissa on prosentuaalisesti enemmän suomalaisia ainakin lukumääräisesti. Onko Ruotsissa mahdollisesti tulossa vastaava nimenmuutos sikäläiseen yleisradiolakinimikkeeseen, vai mistä johtuu tämä erilaisuus? Käsitykseni mukaan tämä on kohtuuttomasti epätasapainossa niin kuin kaikki muukin ruotsinsuomalaisten ja suomenruotsalaisten suhteessa siitä huolimatta, että kannatan vähemmistöjen oikeuksien pitämistä pikkuisen korkeammalla kuin kantaväestön, muuten he tuntevat olevansa sorrettuja, mutta kohtuus kaikessa, ministeri Norrback.

Liikenneministeri Norrback: Arvoisa puhemies! Minä säätelen lakeja Suomessa. Mutta jos säätelisin lakeja Ruotsissa, antaisin suomenkieliselle vähemmistölle Ruotsissa selvästi vahvemman aseman, mm. omat koulut ja omat tiedotuskanavat, koska vähemmistökulttuuri on koulutusjärjestelmästä ja tiedotusvälineistä täysin riippuvainen. Jos halutaan useita kulttuureita samaan maahan, näistä asioista tulee pitää huolta. Siinä minusta Ruotsissa on tehty erehdys ja tehdään erehdys. Minä en aio kuitenkaan muuttaa Ruotsiin. Tämä on minun isänmaani, ja täällä aion pysyä ja säätää lakeja tässä maassa.

Ed. Kekkonen (vastauspuheenvuoro): Ed. Aittoniemelle totean sen verran, kun hän esitti, että Ruotsin vastaavassa laitoksessa olisi ikään kuin suomeksi sama nimi, että Ruotsin vastaavan laitoksen nimi on Sveriges Radio ja tämä Radio kirjoitetaan ihan samalla tavalla ruotsiksi kuin suomeksi.

Ed. Ukkola: Arvoisa puhemies! Ihan muutamia hajahuomioita keskusteluun ja lakiesitykseen, joka on nyt eduskunnalle annettu. Sen ongelmana ja pulmana ei suinkaan ole RKP tai ruotsalaiset tai ruotsalaisuus. Jos me tässä suhteessa alamme sortaa vähemmistöjämme, silloin meiltä menee tyystin se sivistyksellinen pohja, jota olemme koko Suomen itsenäisyyden ajan ja ennen sitäkin rakentaneet.

Jos katsoisi varsinaista asiaa eli yleisradiolakia ja kysyisi, tarvitaanko sitä ja mihin sitä tarvitaan, minä olen aika pitkälle samaa mieltä kuin muistaakseni ministeri Norrback oli, että toimilupaperiaatteella olisi voitu edetä. Poliitikot, suuret puolueet hallituksessa, keskusta lähinnä, halusivat tällä lainsäädännöllä nimenomaan lukita nykyisen olemassa olevan tilanteen sen takia, että sähköisessä viestinnässä on todella tapahtumassa suuria muutoksia, jotka perusteellisesti muuttavat tilannetta Suomessa, ja ne

muuttavat siitä huolimatta, olipa meillä yleisradiolaki tai ei. Sille ei mahdeta mitään. Emme me pysty asettamaan lyijyverhoa rajoillemme ja estämään muutoksia. Siitä ei yksinkertaisesti päästä mihinkään. Sähköinen viestintä on teknisesti niin liikkuvassa muutosvaiheessa, että sitä eivät onneksi suomalaiset poliitikot pysty laillakaan edes estämään.

Tällä hetkellähän Yleisradio on eduskunnan alainen, ja voi siis kysyä, millä tavoin eduskunnan pitäisi puuttua tai pitäisikö puuttua Yleisradion asioihin. Tällä hetkellähän kansanvaltainen valvonta tapahtuu hallintoneuvostojen kautta, niin surkuhupaisaa kuin se onkin, koska mielestäni lähtökohtana pitäisi olla tämän lainsäädännön laatimisessa, että Ylen pitää olla niin itsenäinen kuin mahdollista. Sen pitää olla itsenäinen, jotta se voi valvoa poliitikkoja, yhteiskunnallista vallankäyttöä eikä päinvastoin, että poliitikot valvoisivat Yleisradiota ja sen toimintaa. Valvontahan lainsäädännössä kiristyy, koska sehän vahvistaa selkeästi hallintoneuvoston roolia ja sitä kautta eduskunnan roolia.

Jos hyvin pitkälle menevän johtopäätöksen haluaisi tehdä, ehkä olisi ollut parasta, että jollakin konstilla olisi Yleisradion napanuora poliittiseen päätöksentekoon kerta kaikkiaan katkaistu. Mutta tällaista katkaisemista ei nykyisessä poliittisessa kulttuurissa ja poliittisessa järjestelmässä pysty tekemään, koska poliitikot haluavat pistää joka asiaan kätensä. Meillä on valtionyhtiöitä, joissa on mukamas yhteiskunnallista valvontaa. Siellä kansanedustajat istuvat milloin missäkin hallintoneuvostossa, ja niin ne istuvat poliitikot Yleisradion hallintoneuvostossakin.

Minä olen yrittänyt miettiä, millä tavalla Yleisradion valvonnan voisi järjestää, jos sitä nyt tarvitaan, niin että poliitikot mahdollisimman vähän pystyisivät puuttumaan. Ainut keino on niin Yleisradioon kuin kaikkiin muihinkin eduskunnan alaisiin laitoksiin ja valtionyhtiöihin se, että tänne eduskuntaan perustettaisiin tietynlainen valvontavaliokunta, joka käsittelisi suuret strategiset linjat. Ei poliitikkojen mielestäni pidä olla, niin kuin on sanottu, luomassa esimerkiksi Yleisradiollekaan sellaisia suuntaviivoja kuin keskustelussa on tuotu esille, minkälainen pitää olla julkisen palvelun tila ja minkälainen pitää olla Yleisradion tulevaisuus.

Mielestäni Yleisradio on yhtiö, jonka pitää hoitaa niin hyvin kuin suinkin nämä asiat. Jos ne eivät tyydytä, sitten pitää vaihtaa johto. Mutta kuka on sitten se, joka valitsee tämän johdon? (Ed: Kekkonen: Ketäs siihen eduskunnan valiokuntaan sitten valittaisiin?) — Se ei ainakaan sillä tavalla olisi napanuorastaan kiinni Yleisradiossa kuin tällä hetkellä Yleisradion hallintoneuvoston jäsenet, jotka voivat puuttua lähestulkoon mihin asiaan tahansa siellä. Jos olisi tällainen eduskunnan valiokunta, se voisi katsoa, onko taloutta hoidettu hyvin ja onko muutenkin asiallisesti hoidettu aivan samalla tavalla kuin voisi sama valiokunta katsoa, ettei mitään möhläyksiä tai väärinkäytöksiä ole tapahtunut Finnairissa. Sitä vartenhan yhteiskunnallinen valvonta tarvitaan, ei suinkaan sitä varten, että se ryhtyy operatiiviseen johtamiseen eri yhtiöitten sisällä.

Vähin, mitä sentään tämänkin lain puitteissa voidaan tehdä, on, että kerta kaikkiaan kielletään kansanedustajilta osallistuminen hallintoneuvostoihin, mutta tällaista tietenkin saa toivoa. Ei sellainen onnistu. Sitä, että hallintoneuvoston rooli ja eduskunnan ja puolueitten ote tulevaisuudessa vahvistuu, kuvastaa näytelmä tai tapahtuma lain valmistelussa. Tärkeintähän ei ollut, minkälainen laki oikein sisällöltään on vaan miten voidaan poliittiset johtopaikat edelleenkin Yleisradiossa säilyttää.

Jossakin puheenvuorossa sanottiin, ettei pidä ryhtyä tekemään ihmisistä poliittisesti vammaisia. Ei varmasti pidäkään. Ei se ole oikein. Mutta onko se oikein tällä hetkellä, että kerta kaikkiaan johtoon ei pääse millään muilla ansioilla kuin puoluepoliittisilla ansioilla? Sitoutumattomathan ja poliittisiin puolueisiin kuulumattomat yhteiskunnassa ovat olleet vammaisia. He ovat olleet yhteiskunnan paarialuokkaa, eivätkä he voi päästä esimerkiksi Yleisradion johtajiksi ilman poliittista meriittiä. Tämä on mielestäni väärin.

Sitten muutama muu asia eli sähköisen viestinnän puitelaki, josta ministeri Isohookana-Asunmaa puhui. Hän valitteli sitä, että nyt laki rajoittuu vain Yleen, eli tässä nähdään se, että tämän alan kehitys haluttaisiin saada suomalaiskansalliseen holhoukseen tulevaisuudessa. Siellä liikkuu suuria rahoja, ja poliitikot haluavat nyt oman jakomentaliteettiperinteensä mukaan päästä jakamaan myös nämä rahat sulle mulle -periaatteella. Minä en tällaista pysty hyväksymään. (SDP:n ryhmästä: Minkä puolueen jäsen ed. Ukkola on?)

Vielä menisin siihen, missä ministeriössä asioiden pitäisi olla. Minusta se on substanssiasia, ja silloin viestintäasiat kuuluisivat opetusministeriölle, mutta se ei tässä suhteessa ole sillä

tavalla olennaista, koska jos ministeri, olipa hän liikenneministeri tai opetusministeri, on holhoava ja konservatiivinen, niin hän on holhoava ja konservatiivinen. Siitä ei päästä mihinkään. Samalla tavalla Yleisradion asioihin ministeri pystyy puuttumaan, olivatpa viestintäasiat missä ministeriössä tahansa.

Toisin sanoen ihanteellista olisi, että Yleisradio voisi olla itsenäinen. Mutta koska mielestäni sillä täytyy olla julkisen palvelun tehtävä ja koska mainosoikeutta sille minun mielestäni ei voida antaa niin kauan kuin se nauttii verotusoikeutta, käsittääkseni esitetty laki nykyisessä poliittisessa kulttuurissa ja poliittisessa ilmapiirissä on paras mahdollinen, mitä yleensä on voitu saada aikaan. Mielestäni tätä ei olisi tarvittu. Mutta ilmapiiri on sellainen, keskusta on liian voimakas hallituksessa, ja sen oli pakko syntyä.

Ed. Renko (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Ukkola tapansa mukaan ensin sanoo näin ja sitten kieltää sen. Niin hän tässäkin ensin totesi, että parlamentaarisessa valvonnassa olevaa viestintää ei tarvita vaan villi kilpailu ja yksityistäminen on se, millä Suomen tulevaisuus ratkaistaan. Kuitenkin hän vaatii tähän taloon sanktiovaliokuntaa, poliisivaliokuntaa. Haluan muistuttaa, että tässä talossa on valtiovarainvaliokunta jaostoineen, joka varmasti seuraa, miten rahoja käytetään. On talousvaliokunta, on valtiontilintarkastajat ja on hallituksen alaiset tarkastusvirastot, joten kyllä näitä sanktioita ihan varmasti riittävästi on.

Ymmärrän hänen puheenvuoronsa vain siltä pohjalta, että hän on pitkin aikaa halunnut Yleisradion hallintoneuvostoon käyttämään poliittista valtaa, ja hän ei siellä vielä ole.

Henkilökohtaisesti vastaan keskustaan kohdistetuista syytteistä sikäli, että on aivan oikein, että ed. Ukkola näkee poliittisen keskustan moniarvoisuutta, parlamentaarista valtaa kunnioittavana ja viimeiseen saakka puolustavana ja valvovana puolueena. Se on yksi ideologinen lähtökohta poliittiselle keskustalle. Haluamme, että tässä maassa on vahva parlamentaarinen viestintäyksikkö. Se on tällä hetkellä nimellä Yle, oli se nyt sitten ruotsin tai suomen kielellä sinne jatkossa kirjoitettu tai sekä että, niin kuin tällä hetkellä. Nimenomaan on hyvä niin, että meillä on puitelaki, joka turvaa Ylen toiminnan tässä rajussa kilpailussa, joka ei ole vain omia yksityisiä kilpailijoita kohtaan tapahtuva, vaan me joudumme osallistumaan kansainväliseen ja jopa globaaliseenkin viestintäkilpailuun. Ylen asemaa tulee vahvistaa tältä osin, ja tämä puitelaki on erittäin hyvä.

Ed. Lahti-Nuuttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ukkolalle on syytä todeta, että järjestäytynyt yhteiskunta järjestää monet asiat juuri lainsäädännöllä. Samalla hänelle on myös syytä todeta se seikka, että eduskunta on useaan otteeseen pyytänyt ja vaatinut lainsäädäntöä nimenomaan sähköiseen viestintään. Hallituksen lakiesityksessäkin kerrotaan asian valmistelusta, joten ed. Ukkola voi sieltä tarkistaa mm. sen, mitä eduskunta lausui asiasta vuonna 1988.

Ed. Rengon puheenvuoroa haluaisin kommentoida, kun hän puhui valvonnasta ja että meillä on valvontaorganisaatio eduskunnan organisaatiossa, valtiovarainvaliokunnan tarkastusjaosto ja sitten meillä on tietysti myös valtiontilintarkastajat, joissa on eduskunnan jäseniä. Tämän vuoksi, jotta tämä seuranta — en nyt välttämättä puhuisi niin kovasti ankarasta valvonnasta — onnistuisi, on varmasti tarpeellista, että hallitus antaisi yleisradiotoiminnasta vuosittain kertomuksen.

Ed. Laakkonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ed. Ukkolan tavoin olen valmis siihen, että Ylen hallinto-organisaatiota muutettaisiin tai järjestelmää muutettaisiin vaikkapa niin, että olisi jokin valvontavaliokunta. Henkilökohtaisesti olen pettynyt Ylen hallintoneuvoston toimintaan ja sen vaikuttamiseen mm. ohjelmien sisältöön.

Kun kansanedustajana olen kiertänyt maakuntaa ja laajemminkin ympäri maata, niin kaikkein enimmin tulee valituksia Ylen ohjelmista. Siellä on niin paljon perinteisten arvojen loukkaamista, kiroilua, epäsiveellisyyttä, ja voidaan sanoa, että radio ja tv eivät ole koko kansan radio ja tv vaan toimivat pienen vähemmistön ehdoilla. On tietysti myönnettävä, että on siellä jotain hyvääkin ja kehitystä on tapahtunut, mutta sitten on taas menty toiseen äärilaitaan ja loukataan suuren enemmistön arvomaailmaa. Haluankin vedota Ylen hallintoneuvostoon ja kaikkiin Ylen johtajiin, että meidän radioomme ja televisioomme saataisiin tasokkaampia ohjelmia.

Liikenneministeri Norrback: Arvoisa puhemies! Joskus olisi sananvapauden peruskurssi jotenkin tarpeellinen. Pitää muistaa, että avoimessa demokratiassa itsenäiset tiedotusväli-

neet kantavat ratkaisevan tärkeän roolin. Jos eduskunnan nimittämä hallintoneuvosto tai eduskunta itse rupeaa keskustelemaan ja päättämään ohjelmien sisällöstä, niin silloin me olemme täysin hakoteillä. Kommunistisissa maissa tiedotusvälineet tekivät niin kuin poliitikot päättivät. Jos joku haluaa semmoista järjestelmää Suomeen riippumatta siitä, mikä syy onkaan, niin ilmoitan, että jyrkästi vastustan.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Norrbackille kiitoksia, että hän vastasi tähän viimeiseen täällä käytettyyn vastauspuheenvuoroon, eli siihen ei tarvitse sen enempää puuttua.

Ed. Renko sanoi, että tarvitsemme vahvan parlamentaarisen viestintäyksikön. Niin varmasti keskusta tarvitseekin. Totta kai keskusta tarvitsee ja suuret puolueet tarvitsevat. Minä olen aivan samaa mieltä kuin ed. Haavisto siitä, että tällä hetkellä Yleisradion tiedonvälitys on suurten puolueiden, hallituksen ja hallituspuolueiden asialla. Mutta sen kun on. Se kuuluu demokratiaan, antaa olla. Se on heidän käsityksensä tiedonvälityksestä, ja siihen ei kyllä poliitikkojen tule puuttua, sen enempää hallintoneuvostojen, kansanedustajien kuin kenenkään muidenkaan.

Kun ed. Lahti-Nuuttila sanoi, että järjestäytynyt yhteiskunta järjestää asiansa lainsäädännöllä, totta kai, mutta kun lakeja, lainsäädäntöä ja järjestelmiä alkaa olla niin paljon, ettei niistä kukaan ota selvää, ihmiset eivät enää tiedä, milloin he rikkovat lakia, milloin eivät, niin silloin tämä järjestäytynyt yhteiskunta on mennyt hieman liian pitkälle. Se on mennyt järjestelmien yhteiskuntaan, jossa yksilöillä ja yksilöiden valinnoilla ei ole minkäänlaista merkitystä. Tällaista Suomea minä todellakaan, ed. Lahti-Nuuttila, en ole kyllä tullut tänne eduskuntaan rakentamaan.

Minä hyväksyn tiettyihin asioihin lainsäädännön, mutta ei, hyvänen aika, joka asiaa pidä lainsäädännöllä säädellä, määrätä ja holhota. Sitä tässä maassa on tehty ja sitä tässä halutaan edelleenkin tehdä. Olen todella pettynyt.

Ed. J a a k o n s a a r i: Arvoisa puhemies! Ed. Ukkolalle suosittelisin opintomatkaa maihin, joissa ei ole julkisen palvelun yleisradioyhtiöitä ja joissa viestintä on jätetty markkinavoimien armoille. Siellä kyllä varmasti se sivistystehtävä ja kansallinen tehtävä, mikä suomalaisella yleisradiolla on, on suuri ihanne monissa piireissä.

Minusta on erittäin ylevää käsitellä tätä lakia aika pessimistisinä ja periksi antamisen päivinä. Nyt on nähty, että jossain asiassa vallitsee kansallinen yhteisymmärrys ed. Ukkolaa, ed. Tiuria ja suomalaista äärioikeistoa lukuunottamatta siitä, että tällainen suomalainen ratkaisu, joka on syntynyt vuosien varrella, on kestävä myös 90-luvulla, koska ilman muuta Yleisradio ja sähköinen viestintä ovat saaneet valtavan suuren haasteen ja uusia haastajia tulee jatkuvasti. Yleisradion legitimiteetin, oikeutuksen olla olemassa, täytyy olla laajasti hyväksytty ja se täytyy lunastaa täällä eduskunnassa ja ennen kaikkea yleisradioyhtiön itse täytyy se lunastaa tekemällä sellaisia tuotteita, ohjelmia, joita ihmiset pitävät tärkeinä.

Minusta on erittäin hyvä, että yleisradiolaki on nyt tullut eduskunnan käsittelyyn. Toivotamme sille huolellista ja asiantuntevaa valiokuntakäsittelyä, jossa varmasti täällä esille tulleet yksityiskohdat voidaan vielä tarkasti tutkia.

Euroopan yleisradioyhtiöt ovat muotoutuneet kunkin maan erityispiirteitten mukaisesti. Suomessa sähköinen viestintä ja suomalainen ratkaisu on osoittautunut aika onnistuneeksi. Yle-MTV-rakennelma tuottaa yli 2 miljardin suuruisen audiovisuaalisen resurssin ja se kykenee tuottamaan tällä hetkellä yli 50 prosenttia omaa tuotantoa. Se on minusta erittäin tärkeä asia. Tämä järjestelmä sisältää nykyisellään myös aitoa kilpailua.

On totta, että silloin kun Yleisradio teki kanavauudistuksen, niin keväällä oli kaaos ja Kauniit ja rohkeat johtivat suomalaista viestintäpolitiikkaa. Ylessäkin syntyi pieni paniikki katsojaluvuista, mutta uskon sen, että nyt kun Yleisradio itse esimerkiksi juuri tällä hetkellä suunnittelee aika kunnianhimoisesti myös laatukriteereitä oman viestinnän mittaamisen suhteen, niin tästä prosessista syntyy uutta ajattelua ja uusi tapa tarkastella sitä, mikä on tärkeää ohjelmaa ja millä tavalla arvotamme ja palkitsemme hyviä ohjelmia. Tätä ei pysty pelkästään katsojalukuina näkemään.

Julkisen palvelun ajatus oli itsestäänselvyys aika pitkälle, ihan 80-luvulle saakka. Nyt kaupalliset haasteet kyllä muuttavat viestintämaisemaa ja -ajattelua. Ne tulevat muuttamaan vielä tämänkin jälkeen, vaikka nyt tätä suomalaista ratkaisua on päätetty jatkaa aivan 90-luvulle, mutta nämä uudet tulokkaat kyllä pistävät aika paljon vauhtia viestintäkeskusteluun.

Nyt on minusta hyvin paljon pallo myös Yleisradiolla tämän jälkeen sillä tavalla, että se

lunastaa todellakin oikeutuksensa entistä selvemmin ja siitä tulee sellainen Yleisradio, jota ihmiset todellakin puolustavat ja rakastavat ja jota pidetään tärkeänä. On aivan selvä asia, että jos Yleisradio häviää esimerkiksi Mainostelevisiolle kovin pitkällä tähtäimellä katsojaluvuissa, niin silloin Yleisradionkin legitimiteetti, oikeutus, asetetaan kyseenalaiseksi ja jonain kauniina päivänä saattaa näin tapahtua.

Täällä on paljon puhuttu siitä, että yle-lakia seuraava organisaatiouudistus, muun muassa ed. Haavisto kiinnitti siihen huomiota ja ed. Ukkola, ikään kuin jatkaisi samaa vanhaa pölhöpoliittista peliä kuin aikaisemmin. Kiistän sen jyrkästi. Siinä on todellakin vilpitön tarkoitus vapautua vanhasta poliittisesta kulttuurista ja luoda tilalle sellaista uutta, joka korostaa journalismia, korostaa ammattitaitoa, korostaa talon sisäistä korkeaa moraalia ja sitä kautta nostaa Yleisradiota uuteen nousuun.

Ed. Renko: Arvoisa puhemies! Käytän puheenvuoron lyhyesti paikaltani, koska tätä asiaa on jo valotettu monelta puolen, ja totean niillekin kollegakansanedustajille, jotka vielä epäilevät, ettei Yleisradiota tarvita, että 8 § kyllä hyvin tarkkaan luettuna varmasti antaa vakuuden siitä, että välttämättä näitä tehtäviä ei yksityinen puoli, mainospuoli, ole valmis suorittamaan. Näin parlamentaarinen Yle on tarpeen Suomen kansan ja kansakunnan kannalta.

Mutta kun vielä tämä on liikenneministeriön alainen, toteaisin sen, että tyytymättömyys kohdistuu paitsi ohjelmien tasoon, minkä puiminen kuuluu sinne talon sisälle, ohjelmien näkyvyyteen. Paineet lupamaksun suurempaan porrastamiseen tulevat kasvamaan, ellei tarjontaa myös voida monipuolistaa maan reuna-alueilla. Tämähän on kiinni verkon rakentamisesta, alilähettimistä jne., eli tänne teknilliselle puolelle liikenneministeriö varmasti kykenee vaikuttamaan paremmin kuin opetusministeriö. Sitä toki on parannettu, mutta ei riittävästi, ja se näkyy lähinnä vertailuna, mitä maksetaan, kuinka paljon maksetaan ja mistä maksetaan eri puolilla maata. Siinä on aika suuria eroja tällä hetkellä vielä.

Ed. Lahti-Nuuttila: Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys Oy Yleisradio-Rundradion Ab:stä on perusteiltaan monilta kohdiltaan oikean suuntainen. Me koemme ja tiedämme, että yleisradiotoiminnan yhteiskunnallinen ja taloudellinen merkitys on voimakkaasti kasvamassa. Jos ajatellaan vaikkapa pelkästään kaupallisia eurooppalaisia satelliittiyhtiöitä, niin ne lähettivät viime vuonna televisio-ohjelmaa peräti yli 650 000 tuntia. Erityisesti televisiotoiminnan eurooppalainen kilpailu on vain kasvamassa. Arvioidaanhan alan liikevaihdon vielä kolminkertaistuvan tällä vuosikymmenellä.

Yleisradiotoiminnan teknologisen muutoksen arvioidaan niin ikään nopeutuvan. Uusi tekniikka mahdollistaa niin radio- kuin televisiotoiminnankin uusien palvelujen kehittymisen, ja tältä osinhan meidän oma Yleisradiomme kulkee varsin hyvin ajan virrassa.

Hallituksen esitys ei kuitenkaan riittävästi hahmota alan tulevaa kehitystä, ei meillä eikä muualla. Se ei riittävän nykyaikaisesti selvitä Yleisradioyhtiön kansallisia ja kansainvälisiä tehtäviä. Nekin luovat perusteita tälle laille. Me tiedämme, että Suomi tarvitsee juuri nyt syvän laman oloissa käyttöönsä kaikki mahdollisuudet, joilla Suomi saadaan nousuun. Tässäkin mielessä sähköinen viestintä on taloudellinen asia ja siinä ovat lähes kaikki suomalaiset tavoittavat välineet käytössä, välineet, joita käyttämällä uutta toimeliaisuutta saadaan aikaan.

Liikenneministeriön selvitysmiehenkin mukaan Yleisradio on riittämättömästi resursoitu yhtiö. Yhtiön taloudellisen pohjan varmistamista tulisikin tukea kiristyvän kansainvälisen kilpailun oloissa. Hallituksen esitys yleisradiolaiksi ei kuitenkaan riittävässä määrin tue yhtiön taloudellisen pohjan varmistamista. Eurooppalaisittain rahoituspohja, joka sallii sekä lupamaksu- että mainosrahoituksen käyttämisen julkisen palveluyhtiön tulon hankinnassa, on varsin yleinen. Olisikin harkittava yhtiön tulonmuodostuksesta päättämisen siirtämistä eduskunnan valitseman hallintoneuvoston tehtäväksi valtioneuvoston sijaan niin lupamaksujen kuin mahdollisen mainosrahoituksenkin käyttämisen osalta. Alan kilpailumuutokset ovat niin nopeita, ettei ole syytä byrokraattista hallintotietä käyttää näinkin voimakkaasti kuin tämä lakiesitys nyt paaluttaa, vaan on todella syytä siirtyä yritysmäiseen käytäntöön, jossa yhtiö itse voi mm. hinnoitella tuotteensa.

Hallituksen esitys Yleisradiota koskevaksi lainsäädännöksi monista hyvistä pyrkimyksistä huolimatta on todella riittämätön ja ristiriitainen. Uskon, että valiokuntakäsittelyssä tähän riittämättömyyteen ja näihin ristiriitaisuuksiin voidaan syventyä huomattavasti enemmän ja paremmin kuin lähetekeskustelussa.

Lakiesityksessä selkiytetään eräin osin Yleisradion hallinnon kaksijakoista suhdetta, toisaalta eduskuntaan ja toisaalta hallitukseen. Kuitenkin yhtiö näyttäisi hallituksen esityksen mukaan säilyvän edelleen pitkälle hallituksen Yleisradiona. Lukuisat lakiesitykseen sisältyvät taloudelliset ja hallinnolliset siteet varmistavat tämän. Lakiesityksessä on nämä siteet varsin seikkaperäisesti esitetty ja kuvailtu. Juuri tästä syystä on perusteltua, että hallitus antaisi vuosittain kertomuksen eduskunnalle yleisradiotoiminnasta.

Lakiesityksessä asetetaan tavoitteeksi entistä yritysmäisempi yrityskulttuuri Yleisradiolle. Kuitenkin jo saman lakiesityksen perusteluissa paalutetaan yhtiön sisäisen organisaation perusrakennetta aika epäloogisella tavalla, joka ei tue tätä mainittua pyrkimystä. Yhtiön sisäistä organisaatiorakennetta ei ole tarkoituksenmukaista lakisääteisesti säännellä. Alan nopeat muutokset ja tavoitteeksi asetettu yritysmäinen johtaminen edellyttävät suurta joustavuutta organisaatiorakenteissa sekä ennen kaikkea päätöksentekoa niistä yhtiön sisällä. Lakiesitystä on syytä eduskunnassa huolellisesti käsitellä ja lyhentää tehden siihen tarpeelliset muutokset, jotta varmistetaan Yleisradion kehittyminen tärkeänä kansallisena ja entistä kansainvälisempänä mediana. Valiokuntakäsittelyssä on lakiesitystä syytä muuttaa aina nimeä Oy Yleisradio — Rundradio Ab myöten. Oy Yle Ab saattaisi olla ihan hyvä nimi.

Liikenneministeri N o r r b a c k : Arvoisa puhemies! Ensin on syytä kiittää värikkäästä ja minusta pääosin hyvästä keskustelusta. Radiolakia on valmisteltu 50 vuotta ja on ymmärrettävää, että kun se vihdoinkin tulee eduskuntaan, niin siihen liittyy paljon mielenkiintoa. Kahdesta periaatteellisesta syystä minusta laki on tärkeä. Se luo puitteet julkisen palvelun periaatteelle ja sille, miten se toteutetaan, ja toisaalta lyödään rahoitusmuodot kiinni. Yleisradio rahoitetaan lupamaksuilla eikä mainosrahoilla, ja tällä tavalla korostetaan Yleisradion riippumattomuutta suhteessa kaikkiin päätöksentekijöihin ja valtainstansseihin yhteiskunnassa. Jos seuraa MTV:tä tai kaupallisia radiokanavia, niin harvemmin ne suhtautuvat kriittisesti ilmoittajiin. Me tarvitsemme public service -yrityksen eli julkisen palvelun yrityksen eli Ylemme, joka kantaa päävastuun tästä.

Poliittisen vallan käytöstä on puhuttu paljon täällä ja jopa samassa puheenvuorossa on haluttu vähentää sitä mutta samanaikaisesti vaadittu lisää päätäntävaltaa eduskunnalle, missä käytetään poliittista valtaa. Eli johdonmukaisuus on tältä osin jonkin verran puuttunut.

Minusta valtioneuvoston valta suhteessa nykyjärjestelmään vähenee huomattavasti, kun Yleisradio ei enää ole toimiluvasta riippuvainen. Vaikkapa vähemmistöhallitus voisi luoda Yleisradiolle uusia toimintaperiaatteita toimiluvan kautta, joka aina on ollut määräaikainen. Nyt ohjelmaperiaatteet tulevat lakiin, ja näin ollen valtioneuvostolla ei ole tämän jälkeen enää samanlaisia mahdollisuuksia puuttua ohjelmapolitiikkaan ja ohjelmien sisältöön. Minä myös olen sitä mieltä, että pitää välttää asetuksen säätämistä ihan siitä syystä, että sen kautta voi joku hallitus joskus yrittää myös vaikuttaa ohjelmapolitiikkaan.

Kaiken kaikkiaan valtioneuvoston valta vähenee, niin kuin pitääkin, poliittinen valta vähenee. Eduskunnan valta on eduskunnan käsissä. Minä en näe muuta instanssia, joka voisi valita hallintoneuvoston, kuin eduskunta, mutta minä todella toivon, että eduskunta harkitsee jäsenten muutakin pätevyyttä kuin puoluepoliittista pätevyyttä, kun valitaan hallintoneuvoston jäseniä. Se ei riitä, että on eduskunnan jäsen ja kuunnellut radio-ohjelmia nuoruudesta saakka, vaan pitää olla jonkinlaisia tietoja, jonkinlaista periaatteellista käsitystä tiedotusvälineiden merkityksestä ja vähän yleisemminkin demokratiasta, koska tiedotusvälineet ovat siinä äärettömän tärkeitä. Keskustelu täällä ei ole heijastanut sitä keskustelua. Totta kai tiedotusvälineet tekevät erehdyksiä siinä kuin kansanedustajatkin. Mutta minusta pitää muistaa keskustella periaatteista ja toimintalinjoista eikä yksittäisistä tapauksista. Minä pelkään, että jos tänne tuodaan vuosikertomus, juuri tällaisista kökkötraktoriohjelmista ruvetaan keskustelemaan, minkä tämä keskustelu oikeastaan on vahvistanut, eikä toimintalinjoista ja sananvapauden merkityksestä avoimessa demokratiassa. Eli eduskunta viime kädessä ratkaisee, miten se itse haluaa käyttää poliittista valtaa ja haluaako se todellisuudessa vähentää sitä vai halutaanko vain puhua siitä. Minä luotan pitkälle eduskuntaan tässä asiassa.

Lopuksi haluan vain todeta, että MTV:lle on samanaikaisesti myönnetty toimilupa. Jos tällainen ajatus olisi esitetty eduskunnalle kymmenen vuotta sitten, silloin ei olisi saatu vallankumousta aikaan, mutta hyvin vilkasta keskustelua. Se, että MTV:lle nyt on myönnetty toimilupa ilman varsinaista julkista keskustelua, on merkki siitä, että sen tyyppinen ideologinen käsitys, joka

vallitsi yhteiskunnassa vielä 10—15 vuotta sitten, on häipynyt. Eli katsotaan tiedotusvälineitä tiedotusvälineinä eikä välttämättä niin paljon omistaja- ja omistustahoa.

Omistaminen on ollut kieltämättä ongelmallinen ja omistamisen keskittäminen saattaa olla vaaratekijä, kun puhutaan sananvapaudesta. Mutta minä katson, että valtioneuvostolla on riittävästi keinoja puuttua siihen ja estää sitäkin ilman, että me säätelemme lakeja. Varsinkin nyt kun Ylen toiminta on laissa säädelty, niin toimilupien kautta valtioneuvosto voi puuttua ja estää omistamisen keskittymistä siinä tapauksessa, kun se vaikeuttaa yhteiskuntakeskustelua ja estää monipuolisuutta yhteiskuntakeskustelussa.

Minä toivon ripeätä käsittelyä valiokunnassa ja olen iloinen henkilökohtaisesti siitä, että tämä asia on viety näin pitkälle ja kuitenkin periaatteessa suuressa, laajassa yhteisymmärryksessä.

Ed. Renko: Arvoisa puhemies! On totta, että MTV-lupa on piristänyt Yleäkin ja kilpailu tekee aina hyvää, kun se vain pysyy raameissaan.

Olisi mielenkiintoista kuulla, kun tätä lakia valmisteltiin, oliko esillä opposition vaatimus, joka tuli muun muassa ed. Lahti-Nuuttilan puheessa esiin, että hallintoneuvostolle enemmän valtaa valtioneuvostolta eli lupamaksusäätely jää ja mainoskysymys. Ilmeisesti tämä on yksi peruskysymys, jota tämän lain käsittelyn yhteydessä tässä talossa joudutaan puimaan valiokunnassa.

Ed. Skinnari: Arvoisa puhemies! Ensinnäkin totean sen yleisen näkökohdan, että Yleisradion taloushan on suhteellisen hyvässä kunnossa. Jos verrataan yritysten taloutta Suomessa yleensä ja eduskunnan alaisia laitoksia, niin Yleisradio ei ole kääntynyt hädissään eduskunnan tai valtioneuvoston puoleen, että nyt tarvitaan lisää rahaa, mikä on aika ominaista monille niin yksityisille kuin valtionkin yrityksille. Siitä huolimatta, että lupamaksuja ei ole korotettu, Suomessa voi kuunnella radiota ja katsella television eri kanavia vajaalla 2,50 markalla päivää kohti, mikä on kaikesta huolimatta suhteellisen edullinen hinta.

Yleisradiossa on pystytty tekemään henkilöstön etuihin puuttuvia leikkauksia näinä vaikeina vuosina ilman lakonuhkia, tai käytännössä lakkoja ei ole ollut, vaikka siellä on 14 eri ammattijärjestöä talon sisällä. Tämäkin on syytä nähdä, että henkilöstö on pystynyt sopimaan yhdessä Yleisradion johdon kanssa, että asiat hoidetaan entistä tehokkaammin ja entistä paremmin, vaikka edut eivät enää ole samat kuin aikaisemmin.

Kun tätä vertaa moneen muuhun eduskunnan alaiseen laitokseen tai moneen muuhun yritykseen, tilanne ei siellä ole ollut sama. En tiedä esimerkiksi kuinka paljon Suomen Pankissa on leikattu etuuksia, niin kuin on tehty Yleisradiossa, onko siellä poistettu kesätyöaika ja tämän tyyppisiä, sinänsä pieniä asioita tai korvauksia, joita on olemassa, vaikka Suomen Pankki edustaa leikkauslinjaa.

Jos ongelmista puhutaan yleensä, niin täällä eräs kansanedustaja toi esiin, miten häntä vaivaa eri tilaisuuksissa se, että Yleisradion ohjelmista puhutaan. Eivät ainakaan minun työssäni Yleisradion ohjelmat tai yleensä Yleisradion asiat ole ensimmäisiä, joista ihmiset tällä hetkellä valittavat, vaan kyllä ne vähän muun tyyppiset asiat ovat. Siinä mielessä tämä keskustelu, joka on pulpahtanut Yleisradion ympärillä, taitaa enemmänkin olla itseriittoista. Kun ei ole taloudellisia eikä muita ongelmia, niin sitten täytyy tehdä ongelmia.

Mitä itse lakiesitykseen tulee, niin vastauspuheenvuoroissani olen jo tuonut esiin eräitä näkökohtia, jotka valiokuntakäsittelyssä pitäisi selvittää. Mitä esimerkiksi mainontaan tulee, en itsekään ole sitä tässä tyrkyttämässä. Käytännön tilanne on ollut se, että siitä päättäminen on ollut Yleisradion hallintoneuvoston asia, ja eräiden urheiluohjelmien alussa ja lopussahan mainonta on ollut jo tällä hetkellä Yleisradion hallintoneuvoston luvalla mahdollista. Nyt tämä sama oikeus siirretään valtioneuvostolle. Tässä on tietysti ero.

Ministeri Norrback toi esille sen, että jopa vähemmistöhallitus pystyy puuttumaan näihin asioihin. Mutta näissä eduskunnan alaisissa laitoksissa onkin eräs tärkeä näkökohta, että kun ne ovat parlamentaarisesti valvottuja ja hallittuja, niin vähemmistöasemaa ei koskaan pitäisi käyttää hyväksi. Tässä tullaan siihen tilanteeseen, että tämä mahdollisuus on tällä systeemillä olemassa. Itse en sitä välttämättä pidä hyvänä. Tässäkin oikeastaan perustana on minulla enemmänkin se, että muissa Länsi-Euroopan maissa tämä on mahdollista. Tällä hetkelläkin Mainostelevisio tulouttaa muutaman sata miljoonaa Yleisradiolle osana mainostuloja, joten on ihan sama, kumpi ne kerää, kun lopputulos on kuitenkin se, että Yleisradio saa näistä mainostuloista osansa.

Kilpailu mainosmarkoista tulee tietenkin kiristymään koko ajan. Yksi näkökulma tietysti on,

että Yleisradio pidettäisiin poissa mainosrahojen kakusta ja rahoitus hoidettaisiin lupamaksuilla. Sinänsä se on tietenkin erittäin demokraattinen tapa. Jos luvat maksetaan, niin kuin pääsääntöisesti tehdään, se tietysti osoittaa, että ihmiset ovat suhteellisen tyytyväisiä, kun luvat maksavat.

Mutta tässä organisaatiossa on yksi ongelma, joka on tullut esiin, ja se on liikenneministeriön alainen Telehallintokeskus. Se ei ole osoittautunut riittävän tehokkaaksi keräämään lupamaksuja. Sillä ei ole sellaista mielenkiintoa kuin pitäisi. Tämä on kuitenkin eräs tärkeä asia, koska jollain tavallahan nämä rahat pitäisi kerätä. Tähän pitäisi tavalla tai toisella saada parannusta ja antaa tämä jonkin muun viranomaisen tehtäväksi. Mutta nykyinen systeemi ei ole Yleisradion kannaltakaan paras mahdollinen.

Mitä yleensäkin Yleisradion asemaan tulee, niin tämähän on yksi kansainvälisimmistä toiminnoista, mitä Suomessakin on. Siinä on mielestäni yksi sellainen näkökohta, kun hallintoneuvoston näkökulmasta näitä asioita käsitellään, nimenomaan se, että me pystyisimme myymään ohjelmia: suomalaisia tuotteita, suomalaista kulttuuria, on se musiikkia tai mitä tahansa, ulkomaille. Tekijänoikeustulot yksin ovat tärkeitä. Esimerkiksi kevyt musiikki on sellainen tekijä, jolla tehdään hyvin paljon rahaa. Ei ole ihan yhdentekevää, miten Suomi menestyy esimerkiksi jossain Eurovisio-kilpailussa. Ihmettelen, miksi Suomessa ei panosteta kevyeen musiikkiin niin paljon, että siitä tulisi meille tuottava bisnes. Esimerkiksi Ruotsissa on toisin sen jälkeen, kun Abba-yhtye menestyi. En tiedä, mikä siellä on kevyen musiikin osuus, mutta opetusministeriön viime vuonna jakama esite siitä, mikä on tekijänoikeuksien osuus bruttokansantuotteesta muistaakseni kertoo, että Suomessa se oli vajaat 3 ja Ruotsissa vajaat 7 prosenttia bruttokansantuotteesta. Se työllisti Suomessa noin 70 000 ihmistä ja Ruotsissa vastaavasti paljon enemmän.

Tässä on kysymys myös siitä, millä tavoin kulttuurin avulla, on se sitten kevyttä musiikkia, suomalaista elokuvaa tai mitä tahansa, pystytään ihmisiä työllistämään. Ja kun puhutaan siitä, millä tavoin me Euroopassa ja yleensä maailmassa pärjäämme ja saamme tälle kansakunnalle rahaa, tämä on yksi tie, jota meillä pitäisi vahvistaa, ja siinä Yleisradiolla on käsittääkseni erittäin tärkeä tehtävä.

Lähialueilla tiedän, että niin Venäjän eri tv- ja radioyksiköitten kuin Baltian, Pohjois-Saksan ja Puolan yhtiöiden kanssa Yleisradiolla on hyvin paljon yhteistoimintaa, myös eurooppalaisten yhtiöiden. Mutta samalla tietenkin myös Pohjoismaiden kesken yhteistyötä pitää vahvistaa, koska tässä on samoin kuin Euroopan yhdentymisen osalta, että meidän Pohjolassa pitää ensin katsoa, mitä tehdään, ja sen jälkeen lähteä katsomaan, mitä tehdään yhdessä Euroopassa ja muualla maailmassa. Tämän tyyppinen linja minusta pitää ottaa yleisradiotoiminnassakin huomioon.

Tästä mielestäni tullaan siihen hyvin tärkeään asiaan, että yleisradiotoiminta on myös ulkopoliittisesti ja turvallisuuspoliittisesti tärkeätä. Tämän takia en itse näe syitä, miksi näitä asioita ei voitaisi kerran vuodessa eduskunnassa käsitellä tai vaikka joka toinen vuosi. Olen itse joutunut tekemisiin valiokunnassa tai hallinnossa kaikkien eduskunnan alaisten laitosten kanssa. Ja niin paljon kuin esimerkiksi Suomen Pankissa on tällä hetkellä ongelmia tai siinä, mitä se on tehnyt 80-luvun lopussa ja mitä jättänyt tekemättä, yllättävän rauhallista eduskuntakäsittely pankkivaltuusmiesten kertomusten tai valtuuston kertomusten yhteydessä on ollut. En ole huomannut Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen kertomuksen osalta, että siitäkään mitään haittaa olisi tälle laitokselle ollut, puhumattakaan sitten Alkosta, joka kiinnostaa suomalaisia, ihan samalla tavoin kuin Yleisradio on suomalaisille rakas laitos. Joten itse ainakin pitäisin tärkeänä, että tämä asia selvitettäisiin.

Täällä muistaakseni ed. Astala toi esiin sen, että tämä voisi olla osa viestintäpoliittista kertomusta eduskunnalle, ettei se olisikaan yksin Yleisradion hallintoneuvoston kertomus. Nythän päihdehuollon ja -ongelmien osalta on tehty juuri niin, että valtioneuvosto antaa kerran kahdessa vuodessa eduskunnalle kertomuksen päihdeolojen kehittymisestä Suomessa, ja siinä osana on Alkon yhtiön hallintoneuvoston kertomus siitä, mitä he ovat tehneet hallintoneuvoston jäseninä ja hallintoneuvostona ja mitä Alkon virkamiesjohto on tehnyt kyseisen kahden vuoden aikana.

Kaiken kaikkiaan yhdyn myös, arvoisa puhemies, siihen, että liikenneministerille on annettava tunnustus siitä, että hän tämän lain on tänne eduskuntaan saanut. Nyt on meidän kansanedustajien vuoro, riippumatta siitä, olemmeko asianomaisissa valiokunnissa tai ei, antaa tähän käsittelyyn oman panoksemme, jotta Yleisradio saisi sille kuuluvan ja ansaitsemansa mutta myös arvoisensa lain.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Pesälä.

Liikenneministeri Norrback: Arvoisa puhemies! Vastauksena ed. Rengon kysymykseen lupamaksusta ja siitä, missä siitä päätetään, haluan todeta, että lupamaksu peritään kaikilta television omistajilta. Eli riippumatta siitä, katsooko asianomainen Ylen ohjelmia vai ei, tai kuunteleeko hän radion kaupallisia kanavia, jos hän omistaa television, hän maksaa televisiolupan. Näin ollen tämä maksu on periaatteessa laajempi kuin pelkästään Ylelle menevä maksu. Se meneekin radiorahastoon, josta päätetään erikseen. Minusta tämä periaate on edelleen tärkeä. Tätä pohdittiin hyvin tarkoin. Minusta on edelleen tärkeätä muistaa, että tämä on maksu muiden maksujen joukossa, ja siitä valtioneuvosto periaatteessa päättää. Ei tähän ole liittynyt ongelmia niin kauan kuin minä muistan, jos hallintoneuvosto on esittänyt lupamaksukorotusta. Alennuksia on harvemmin esitetty. Mutta yleensä on tehty niin kuin hallintoneuvosto on esittänyt. Tämä on periaatekysymys.

Mitä mainontaan tulee, sitä pohdittiin myös kauan. Kun päälinja on, että lupamaksuilla rahoitetaan Ylen toimintaa, niin silloin poikkeustapaukset tulevat olemaan harvinaisia ja koskevat sen tyyppisiä ohjelmia, joita ei ilman erillistä talousratkaisua voida nähdä Suomessa. Ne ovat suuria urheilutapahtumia tai vastaavia. Kun tämä on niin selvä poikkeus periaatteesta, niin katson, että on hyvä, että lopullinen päätös tehdään Ylen ulkopuolella. Sitä ei ole nähtävä kilpailumuotona suhteessa MTV:hen esimerkiksi, vaan se on lisäpalvelu katsojille. Näin ollen päätöksentekoprosessi on ehdotettu tällaiseksi.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään liikennevaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja sivistysvaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti
talousvaliokuntaan:

6) Hallituksen esitys n:o 135 laiksi tuotevastuulain muuttamisesta annetun lain 5 §:n muuttamisesta

7) Hallituksen esitys n:o 136 laeiksi arvo-osuustileistä annetun lain 6 ja 32 §:n muuttamisesta sekä arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain sekä siihen liittyvän lainsäädännön voimaantulosta annetun lain 6 §:n 2 momentin kumoamisesta

8) Hallituksen esitys n:o 137 laiksi oikeusturvavakuutuksen sopimusehdoista

---

9) Hallituksen esitys n:o 138 Ahvenanmaan maakuntaa koskevien säännösten ottamisesta Suomen Hallitusmuotoon ja valtiopäiväjärjestykseen

Valiokuntaan lähettäminen

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin perustuslakivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Jansson: Herr talman, herra puhemies! Efter en lång och ingående beredning stiftades år 1991 den tredje självstyrelselagen för Åland. Lagen och ändringar i jordförvärvslagen för Åland trädde i kraft 1.1.1993, alltså vid ingången av detta år.

Under riksdagsbehandlingen av självstyrelselagen fördes ett ingående resonemang om både självstyrelsens karaktär och lagens inplacering i författningshieriarkin.

I förarbetena till självstyrelselagen hade man undersökt förhållandena i nordiska autonomier, dvs. Färöarna och Grönland och gjort jämförelser med dem. Förhållandena i det övriga Europa ansågs uppenbarligen för perifera. Nu har förhållandena ändrats. Självstyrelsen för Åland har ett uppenbart europeiskt intresse.

Jag har haft förmånen att medverka i den beredning som lagt grunden för den föreliggande propositionen. I denna beredning förde vi ett ingående statsförfattningsresonemang om vilken status självstyrelselagen för Åland har i författningssystemet. Vi konstaterade lika som regeringen gör i propositionen, att självstyrelsen för Åland vilar på en folkrättslig grund, att självstyrelsen bör stärkas och vidareutvecklas och att det är på sin plats att Ålands självstyrelse uttryckligen nämns i regeringsformen.

Dessa tre omständigheter har fått och får allt större betydelse i den europeiska integrationsprocessen. Man kan inte tillåta att den europeiska integrationen skall få utgöra hinder för dessa

strävanden. Det är inte enbart ett intresse för Åland att så inte sker.

Alltså vidgade vi perspektivet i den s.k. Nikula-kommissionen och såg efter hur autonomier i Europa, i Belgien, Frankrike, Italien, Portugal och i Spanien beaktats i lagstiftningen. Tekniken varierar, men med förslaget i propositionen och Ålands självstyrelses förankring i folkrätten kommer Ålands självstyrelse författningsmässigt att befinna sig på en mycket hög europeisk nivå. Frågan om självstyrelsens omfattning däremot är inte föremål för behandling enligt denna proposition.

Var befinner sig då självstyrelselagen i författningshierarkin? Är den en grundlag, en lag av grundlagskaraktär, en undantagslag, dvs. en lag som medvetet innehåller bestämmelser som står i strid med grundlag eller är den något annat?

Svaret på frågan är inte en fråga om definition. Svaret står att finna i själva rättsordningen. Självstyrelselagen för Åland är en sui generis, dvs. en egen rättsordning med folkrättslig förankring. Ingen annan lag i Finland har denna status. Jämförd med de nationella grundlagarna innehåller självstyrelselagen en mängd detaljregleringar som inte hör hemma i en grundlag. Samtidigt innehåller självstyrelselagen bestämmelser som är starkare än en grundlags motsvarande bestämmelser. Det gäller reglerna för hur lagen ändras, förklaras och upphävs samt för hur undantag från den kan göras. Som vi vet krävs det samstämmiga beslut av två parlament. Detta krav på samstämmighet är unikt i Europa.

Herra puhemies! Vastaus kysymykseen, onko Ahvenanmaan itsehallintolaki perustuslaki, perustuslain luonteinen laki, poikkeuslaki, siis laki, jossa on tarkoituksellisesti perustuslain kanssa ristiriitaisia säännöksiä, vai jotain muuta, ei ole määrittelyseikka. Vastaus on löydettävissä itse oikeusjärjestyksestä. Ahvenanmaan itsehallintolaki on nk. sui generis eli oma oikeusjärjestys, jolla on kansainvälisoikeudellinen perusta. Millään muulla lailla Suomessa ei ole tällaista asemaa. Kansallisiin perustuslakeihin verrattuna itsehallintolaissa on joukko yksityiskohtaisia säännöksiä, jotka eivät kuulu perustuslakiin. Samanaikaisesti itsehallintolaissa on säännöksiä, jotka ovat vahvempia kuin perustuslain vastaavat säännökset. Tämä koskee säännöksiä itsehallintolain muuttamisesta, selittämisestä ja kumoamisesta sekä siitä poikkeamisesta. Kuten tiedämme, tähän vaaditaan kahden parlamentin yhdenmukaiset päätökset. Tämä yhdenmukaisuusvaatimus on aika ainutlaatuinen Euroopassa.

Självstyrelselagens egenskap av sui generis nästan bäddar för normkollisioner med andra lagar och grundlagar. I sådana fall måste man dels veta vilken lag har tolkningsföreträde, dels kunna lösa tvister mellan konkurrerande rättssystem. Den senare frågan, alltså normkonkurrens, besvaras i själva lagen: Högsta domstolen är författningsdomstol i det åländska självstyrelsesystemet. Normkollisionerna löser man genom normal lagtolkning där självstyrelselagen inte viker för några andra normer än sådana som följer av internationella fördrag som lagtinget godkänt.

På dessa grunder borde man inte längre försöka definiera var självstyrelselagen finns i författningshierarkin per definition utan konstatera att själva rättsordningens karaktär av sui generis är det som gäller.

Mot denna bakgrund och särskilt i den pågående internationaliseringen är det därför påkallat att Finland i sin konstitution anger:

1) att landskapet Åland har självstyrelse och därmed inte är vilken del av republiken som helst och

2) att regelverket för denna självstyrelse inte enbart är en inre angelägenhet för Finland.

Propositionen innehåller dessa bägge delar. Det är nyttigt både för Finland och Europa att detta görs klart.

I den föreslagna ändringen av 33 § riksdagsordningen anges också, att om rätten för Ålands lagting att väcka initiativ gäller vad som stadgas särskilt. Också den hänvisningen syftar på självstyrelselagen. Utöver denna lagstadgade initiativrätt har Åland självfallet rätt att väcka vilka initiativ som helst i syfte att stärka och vidareutveckla Åland och levnadsbetingelserna för folket. Ett sådant initiativ är mycket aktuellt.

Självstyrelselagen innehåller nämligen också detaljerade regler för det ekonomiska umgänget mellan landskapet och riket. Lagen beskriver också hur systemet skall korrigeras. I statsbudgeten har under flere år sådana strukturella förändringar vidtagits att reglerna för översyn av avräkningsgrunden utlösts. Korrigering sker med lag, som lagtinget på Åland samtycker till. Tekniskt är en sådan lag en budgetlag och kostnaden en lagbunden utgift.

Ett initiativ om justering av avräkningsgrunden är att vänta från Åland under denna höst

som en naturlig del av uppföljningen av denna färska lag.

Herra puhemies! Nyt ehdotettavien hallitusmuodon ja valtiopäiväjärjestyksen muutosten tulee tietenkin tapahtua perustuslain mukaisessa järjestyksessä. Muutoksilla on sellainen erityismerkitys Ahvenanmaalle, että maakunnalta on pyydettävä lausunto itsehallintolain 28 §:n 2 momentin mukaan. Ahvenanmaan maakuntahallitus on antanut lausuntonsa ehdotuksista ja puoltaa niitä. On luonnollista, että maakunnan edustajia kuullaan perustuslakivaliokunnassa. Omasta puolestani esitän, että lait julistetaan kiireellisiksi, ja edellytän eduskunnan hyväksyvän ne suurella yksimielisyydelä. Tämän jälkeen lait voivat, kuten hallitus ehdottaa, tulla voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

De ändringar av regeringsformen och riksdagsordningen som nu föreslås skall självfallet ske i grundlagsordning. Ändringarna har sådan särskild betydelse för Åland att utlåtande av landskapet skall inhämtas enligt 28 § 2 mom. självstyrelselagen för Åland. Ålands landskapsstyrelse har yttrat sig över förslagen och tillstyrker dem. Att företrädare för landskapet hörs i grundlagsutskottet är, som jag ser det, naturligt. För egen del tillstyrker jag att lagarna förklaras brådskande och utgår ifrån att riksdagen under stor enhällighet godkänner dem. Sedan kan lagarna, såsom regeringen föreslår, träda i kraft så snart som möjligt efter att de antagits och blivit stadfästa.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Ahvenanmaa on itsehallintonsa ja sen tulkinnan perusteella riippakivi suomalaiselle yhteiskunnalle, mikä konkretisoituu, jos Suomesta tulee Euroopan yhteisön jäsen, ja jossain määrin myös Etajäsenyyden yhteydessä. Ahvenanmaalaiset noukkivat rusinat itsehallinto-oikeuksiensa perusteella, ottavat sen, mitä katsovat itselleen parhaaksi ja jättävät loput.

Mutta, herra puhemies, ei tästä sen enempää. Henkilökohtaisesti olen sitä mieltä, että säännösten ottamista perustuslakiin ei pitäisi hyväksyä ennen kuin itsehallintolakia käsiteltäisiin uudelleen erityisesti kolmelta osalta. Ensimmäinen on se, että kantasuomalaisen oikeudet avioliiton perusteella kotiseutuoikeuden saamiseksi Ahvenanmaalla vahvistettaisiin normaaliperusteiseksi, niin ettei siihen tarvita ruotsin kielen taitoa eikä tiettyä aikaa, jonka takapuoli kestää istua kalastajatorpan eteisen penkillä.

Toinen on se, että Ahvenanmaa on otettava suomalaisen puolustussuunnitelman sisään siitä syystä, että se Itämeren aseman vahvistuessa sotilaspoliittisesti on jo tullut erittäin araksi alueeksi.

Kolmas on se, että ahvenanmaalaisten nuorten miesten tulisi suorittaa asevelvollisuutensa, mikä kyllä on jo laissa mutta ei ole toteutettu. Koska me olemme velvolliset puolustamaan Ahvenanmaata, on vähin, mitä voidaan vaatia, että myöskin ahvenanmaalaiset nuoret miehet siihen valmistautuvat asevelvollisuutensa suorittamalla.

Herra puhemies! Pyydän, että ed. Jansson toimittaa puheenvuoroni ruotsinkielisen käännöksen ahvenanmaalaiseen lehteen.

Ed. J a n s s o n : Arvoisa puhemies! Mitä ed. Aittoniemi viimeksi sanoi, on hoidettavissa. Se järjestetään.

Mitä itse asiaan tulee, hänen puheensa loppupuoli ei oikeastaan kuulu tähän esitykseen ollenkaan, koska nyt on kyse siitä, sijoitetaanko säännökset Ahvenanmaan itsehallinnosta perustuslakeihimme vai ei. Näin ei ole ennen tehty. Nyt on se aika tullut.

Mitä ed. Aittoniemen puheen ensimmäiseen osaan tulee, niin jopa aika pinnallinen vertailu muihin Euroopan itsehallintoalueisiin osoittaa, että mikä nyt Ahvenanmaalla ja Ahvenanmaalle tapahtuu ja on tapahtumassa, on hyvin sopusoinnussa sen kehityksen kanssa, joka muualla on nyt vireillä Euroopassa. Eli, puhemies, hyvin lyhyesti: Ahvenanmaan itsehallinto on sen laatuinen, että se mahtuu Euroopan sopimuksen artiklaan 227. Kun näin on ja kuten myöskin totta kai maan hallitus ymmärtää ja oivallisesti, tehokkaasti ja voimakkaastikin neuvottelee siitä, niin miksi ei Suomi, jonka rajojen sisäpuolella on tällainen itsehallintoalue, joka mahtuu Rooman sopimuksen sovellutusalaan, hyötyisi tästä, kun kaikki muut mainitsemani maat ovat niin tehneet.

Ed. N i k u l a : Arvoisa puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoron ed. Aittoniemen puheenvuoron johdosta. Tässä esityksessä toteutetaan eduskunnan tahto. Eduskunta on itse toivonut tämmöistä säännöstä. En jaa ed. Aittoniemen käsitystä siitä, että Ahvenanmaa jollain tavoin olisi Suomelle taakka tai että se käyttäisi asemaansa hyväkseen. Minusta maalle on rikkautta

se, että meillä on hyvin erilaisia alueita. Arvostan hyvin korkealle Ahvenanmaan väestöä ja myös sitä hallintomallia, joka sinne on saatu.

Aivan niin kuin ed. Jansson totesi, tämä on itse asiassa eurooppalaisen kehityssuuntauksen mukaista. Jo Maastrichtin sopimus, joka sinänsä on vaikeuksissa, sisältää voimakkaan ajatuksen alueiden merkityksen korostamisesta. Siinä mielessä myös tämä lainmuutos omalta sinänsä hyvin vaatimattomalta osaltaan on tämän kehityksen mukainen.

Mitä militarisointikysymykseen tulee, niin kyllä kai täytyy todeta, että siinä heitettiin koepallo ilmaan ja se pallo jouduttiin ottamaan takaisin. Se ei ilmeisesti saanut vastakaikua demilitarisoinnin taanneiden, vielä olemassa olevien valtioiden taholta. En usko, että puolustusvoimain komentaja ja laivaston komentaja olisivat lähteneet siinä omin nokkinensa liikkeelle, varsinkin kun ovat laivaston miehiä ja päteviä amiraaleja, vaan siinä on ollut laajempi poliittinen yritys, ja se on nyt ilmeisesti kansainvälisessä yhteisössä tyrmätty.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Integraatiossa Ahvenanmaalle on varattu mahdollisuudet ottaa tai jättää. Siis rusina tai ei, asia on täysin selvä, ja se tulee olemaan ongelmallinen asia.

Kyllä minä ymmärrän, että nyt on kysymys näiden säännösten ottamisesta Suomen perustuslakiin ja että eduskunta on tehnyt sellaisen ponnen. Minä olen aikanaan ollut vastustamassa Ahvenanmaan itsehallintolain hyväksymistä sellaisessa muodossa kuin se nyt on meillä voimassa, ja juuri erityisesti kantasuomalaisen aviopuolison asema avioliiton yhteydessä Ahvenanmaalla on ollut yksi syy. Minä olen vaatinut sitä, että asevelvollisuus täytyy panna toimeen Ahvenanmaalla.

Myöhempinä aikoina olen korostanut sitä, että Ahvenanmaan asema on muuttunut huomattavasti Itämeren aseman muuttuessa. Se on sillanpääasema Suomeen. Nyt ei ole kysymys linnoittamisesta, kysymys on vain siitä, että se on otettava enemmän suomalaisen puolustuspoliittisen suunnittelun ja puolustusvalmiuksien piiriin. Vasta näillä muutoksilla — erityisesti tämä naisen tai miehen avioliittoasemaa koskeva kysymys on erityisen tärkeä, asevelvollisuutta koskeva kysymys myös hyvin tärkeä — minä hyväksyisin tämän Suomen perustuslakeihin, mutta en tällaisena, niin kuin olen aikaisemminkin sanonut. Toisin sanoen minä noudatan johdonmukaista linjaa, ed. Nikula, jos siellä takana vielä olette, vanha niskani ei käänny niin paljon. Minä noudatan vanhaa, johdonmukaista linjaa ja tällä kannalla ovat varmasti monet suomalaiset. Ei tämä ole mitään rasismia. Rasismia on se, mikä Ahvenanmaalta kohdistuu Suomeen tällä hetkellä mm. avioliittoon liittyvissä asioissa.

Ed. Seivästö: Arvoisa puhemies! Ei varmaan kukaan tässä salissa tällä hetkellä oleva ollenkaan epäile ed. Aittoniemen johdonmukaisuutta omassa linjassaan, ja arvostamme sitä. Kun tiedän, että ed. Aittoniemi on hyvin vankka Euroopan unionin vastustaja siinä mielessä, ettei halua, että Suomi siihen unioniin koskaan tulee liittymään, niin toivoisinkin, että ed. Aittoniemi miettii nyt sellaista tilannetta, jos kuitenkin käy niin onnettomasti, että Suomi liittyy Euroopan unionin jäseneksi, mutta ahvenanmaalaiset päättävät jäädä tuon unionin ulkopuolelle, tuleeko silloin mahdolliseksi sellainen asia, että ed. Aittoniemi pyytää poliittista turvapaikkaa Ahvenanmaalta, koska se on EY-vapaa alue.

Ed. Jansson: Arvoisa herra puhemies! Linnoittamattomuudesta sanoisin vain, että ei se ole ahvenanmaalaisten keksimä. Siitä on voimassa ainakin neljä kansainvälistä sopimusta. Niissä kaikissa Ahvenanmaa on ollut sopijapuolten objekti eikä missään subjekti. Ahvenanmaan taho ja kansa ei ole missään ollut mukana neuvotteluissa. Niiltä ei ole koskaan kysytty ennen, mistä on kysymys, onko tämä hyvä vai huono ratkaisu. Näin on. Mutta toisaalta, totta kai, yritämme noudattaa kansainvälisiä sopimuksia ja mielellämme otamme osaa keskusteluihin niitten olemassaolosta, pätevyydestä ja sisällöstä.

Toisaalta ilolla voidaan todeta, että viimeisten 15 vuoden aikana on ahvenanmaalaisten asemaa vahvistettu juuri sen mallin mukaisesti, josta ed. Nikula puhui, elikkä nyt kysytään kuitenkin ja saamme olla mukana keskustelemassa. Suunta on vähän liikkumassa objektin asemasta subjektiivisempaan suuntaan, mikä on sinänsä erittäin hyvä asia.

Loppujen lopuksi, totta kai, ollaan suomalaisia. Ja myös vähän niin kuin vastakohtana siihen, mitä ed. Aittoniemi lausui, en nyt tiedä, onko Ahvenanmaa niin vastenmielinen alue tai onko niin vastenmielistä porukkaa siellä, koska Ahvenenmaalle muuttaa erittäin paljon ihmisiä Suomesta, suomenkielisiä, ruotsinkielisiä ja muunkielisiäkin ja erittäin paljon siinä aikomuk-

sessa, että mennään naimisiin, ja yleensä ymmärtääkseni ei mennä naimisiin, jotta saadaan kotiseutuoikeus, vaan ihan muusta syystä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan.

Ed. Lax merkitään läsnä olevaksi.

---

10) Hallituksen esitys n:o 139 hovioikeuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Valiokuntaan lähettäminen

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin lakivaliokuntaan.

Samassa yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 11) asiasta.

Keskustelu:

Ed. Seivästö: Arvoisa puhemies! Puheeni liittyy hallituksen esitykseen n:o 140, jossa todetaan tämä vallitseva tilanne, erittäin pahat ruuhkat hovioikeudessa mm. Helsingissä ja Turussa. Täällä ei ole nyt paikalla oikeusministeri, mutta mieleeni hallituksen esityksestä nousee kysymys, ehtiikö henkilökunta kantaa sen taakan, joka tästä lisäesittelystä tulee. Siihen on varattu vuositasolla 6 miljoonaa markkaa eli ihan reilu summa, mutta mielessäni on kysymys siitä, pystyykö hovioikeuden henkilökunta selviytymään ruuhkan purkamisesta tällä 6 miljoonan markan porkkanarahalla.

Ed. Nikula: Herra puhemies! Halusin pyytää vastauspuheenvuoron ed. Seivästön aloittaessa, koska hän oli tätä asiaa kysynyt yksityisesti. Olen itse työskennellyt hovioikeudessa, ja käsitykseni mukaan esittelijät selviytyvät tästä työtaakasta. Kysymyksessä on yksinkertaisesti ylityö, jonka korvaus ei näytä kovin hääviltä. Esittelijöiden palkat ovat sinänsä pienet.

Sinänsä tämä esitys tietysti liittyy laman aikaan.

Oikea tapa hoitaa hovioikeuden jutturuuhkat on toisaalta kehittää työmenetelmiä ja toisaalta antaa sellaiset resurssit, joita oikeusvaltiossa lainkäyttö vaatii. Tämä ratkaisu on mielestäni kuitenkin perusteltavissa juuri sen vuoksi, että nämä esittelijät, kolmantena jäsenenä tuomionvoivassa jaostossa, ovat varsin kokeneita lainkäyttäjiä, eikä siinä oikeusturvan kannalta tule vaaratekijöitä oman näkemykseni mukaan. Ja niin kuin totesin, monet ihmiset tekevät ylitöitä. Myös hovioikeuden esittelijät kykenevät siihen.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään lakivaliokuntaan.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

lakivaliokuntaan:

11) Hallituksen esitys n:o 140 laiksi hovioikeuden päätösvaltaisen kokoonpanon väliaikaisesta muuttamisesta

valtiovarainvaliokuntaan:

12) Hallituksen esitys n:o 142 laiksi varallisuusverolain muuttamisesta

---

13) Ed. Haaviston ym. lakialoite n:o 31 laeiksi valtion vakuusrahastosta annetun lain ja rikoslain 36 luvun 8 §:n muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin talousvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Nikula: Arvoisa puhemies! Hyvät kansanedustajat, kaikki kaksi! Tämä vihreän eduskuntaryhmän ryhmäaloite on tarkoitettu rinnakkaisaloitteeksi vakuusrahastosta annettuun hallituksen lakiesitykseen, joka jo on lähetetty talousvaliokunnan käsiteltäväksi. Kysymys on pankkituen käytön valvonnasta. Kun eduskunta hyväksyi tammikuussa vakuusrahastolain muutoksen, silloin pankkituelle asetettiin eräitä perusehtoja: tuen on oltava avointa, sen on oltava julkista, sen on oltava valvottua, sen on oltava vastikkeellista, se ei saa vääristää pank-

kien kilpailua. Tuohon hallituksen lakiesitykseen tammikuussa tehtiin merkittävä määrä muutoksia ja myös säännökset, joilla pankkituen periaatteet konkretisoituvat aika pitkälle. Se lakihan sitten jäi lepäämään yli vaalien, koska vasemmisto ei silloin halunnut sitä hyväksyä syistä, jotka eivät enää liittyneet itse pankkitukeen vaan talouden tilaan yleisemmin.

Asia järjestettiin sittemmin ensimmäisellä tämän vuoden lisätalousarviolla, johon myös otettiin nämä tuen periaatteet eduskunnan päätöksen ja lausumien muodossa. Ne ovat voimassa niin kauan kuin pankkitukeen käytetään lisätalousarvioissa, sekä tämän vuoden ensimmäisessä että nyt tässä neljännessä olevaa määrärahaa. Mutta kun se on käytetty, näitä tukiehtoja ei enää ole. Sen vuoksi vihreä eduskuntaryhmä on tehnyt tämän aloitteen, että nämä tukiehdot saadaan vakuusrahastolakiin.

Hallituksen nyt eduskunnalle antama esitys vakuusrahastolain muutoksesta on paljon huonompi kuin se esitys, jonka pohjalta säädetty laki jäi lepäämään yli vaalien.

Lakialoitteessa on kaksi säännöstä:

Tukiehtoja koskevassa 12 §:n 1 momentin säännöksessä ovat nuo vastikkeellisuus ja kilpailun neutraalisuus ja eräät muut periaatteet, mm. se, että velkaantuneille kotitalouksille ja yrityksille pyritään antamaan suojaa niiden periaatteiden mukaisesti, joita velkasaneerauslainsäädäntö osoittaa, ilman että tarvittaisiin virallismenettelyjä sinänsä ja rasittaa koneistoa niillä.

Julkisuus toteutuisi 19 b §:n eduskunnalle annettavia tietoja koskevan säädöksen mukaan. Tältä osin on syytä todeta, että hyvin voimakkaasti sekä valtiovarainministeriön että Vakuusrahaston ja tietysti pankkien puolelta vedotaan pankkisalaisuuteen ja liikesalaisuuteen. Luulisin, että tämä on korostettua. Pankkituki yleensä tulee yrityksille, jotka ovat konkurssikypsiä. Ne tulevat pankeille, jotka ovat konkurssikypsiä, tai pankkien asiakkaille, jotka ovat konkurssikypsiä. Jos konkurssi realisoituu, mikä on tuen saannin vaihtoehto, kaikki tulee julkiseksi, joka ikinen asia siinä. Meillä on koko omistusjärjestelmä kiinteistöjen ja osakkeiden osalta julkista. Kiinteistöjen osalta on vielä omaisuuden rekisteröintipakko. Tässä mielessä ei ole mitään syytä kainostella, olla kertomatta julkisesti, mitä omaisuutta esimerkiksi omaisuudenhoitoyhtiöille mahdollisesti, jos niitä nyt perustetaan, siirtyy, tai jos pankit realisoivat vakuuksia omistukseensa, mitä pankit tällä tavoin saavat.

Toinen asia ovat sitten tallettajat, yksityiset ihmiset, näiden velkasuhteet ja miksei myös jossain määrin yritystenkin. Siltä osin ehkä riittää, että tietoja saadaan eduskunnan piirissä esimerkiksi talousvaliokunnassa, joka sitten normaalin sisäpiirisäännöstön mukaan on vaitiolovelvollinen näistä. Mutta kontrolli on pakko saada. Tilanne on aivan kestämätön, jos hallituksen esitys tulee hyväksytyksi.

Tähän aloitteeseen liittyy myös rikoslain 36 luvun 8 §:n muutos. Oikeusministeri Pokka kertoi eilen, että oikeusministeriö aikoo saattaa luottamusaseman väärinkäyttörikoksen virallisen syytteen alaiseksi, rikoksen, johon hyvin helposti juuri pankin johtavat toimihenkilöt voivat syyllistyä ja joiden rikollisten menettelyjen kautta pankkituki on osaltaan tullut tarpeelliseksi.

Oikeusministeriön ei nyt enää tarvitse nähdä vaivaa, se on tässä lakialoitteessa lakiehdotuksena n:o 2. Syyteoikeutta koskevasta säännöksestä on vain poistettu viittaus luottamusaseman väärinkäyttörikokseen. On mahdollista, että tuo rikos kaipaisi törkeämpää tekomuotoa koskevan erityissanktioinnin mm. sen vuoksi, että esitutkinta näissä asioissa tulisi tavallaan täydessä laajuudessa kaikilta voimakeinoiltaan mahdolliseksi.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Ed. Haaviston lakialoite on ihan perusteltu. Minulla on sellainen kiusallinen ajatus, että joskus aikaisemmin olisi ollut niin, että epärehellisyysrikos, jos se tapahtuu pankkien tai yleisen luottolaitoksen toiminnassa, olisi ollut virallisen syytteen alainen, mutta en ole siitä varma eikä sillä ole enää merkitystä.

Minusta tuntuu vähän siltä, että jos tätä lakia ei tällä tavalla säädetä, niin luottamusaseman väärinkäyttämistä pidetään tietynlaisena suojapykälänä pankkirosvoille sikäli, että vaikka niissä monta kertaa toteutuisivat petoksen tunnusmerkit ja esimerkiksi pankinjohtajalla varsinainen tai epävarsinainen osallisuus rikokseen, jolloin se olisi virallisen syytteen alainen, jos on vähänkin suojelua tällaisten pankkirosvojen suuntaan, silloin päästään kuin koira veräjästä. Esimerkiksi tuomioistuin tai syyttäjä lähtevät tai jo tutkinnan alkaessa lähdetään siitä, että kyseessä on rikos, joka on luottamusaseman väärinkäyttäminen, joka ei ole virallisen syytteen alainen rikos, vaikka tunnusmerkistö sopisi hyvin petosrikokseen monessakin suhteessa tai täydellisesti, niin kuin tietysti täytyykin sopia.

Mutta tämä nyt vaikuttaa sen, ettei anneta tällaista suojelupykälää näille pankkirikollisille luottamusaseman väärinkäyttämisestä sillä perusteella, että pankin johto ei katsoisikaan monistakin sidonnaisuuksista johtuen tarpeelliseksi syytteen nostamista asiassa.

Tällaisena tämä ei varmasti mene läpi, se on selvä asia. Ongelmia tulee olemaan hallituksella, miten muutetaan hallituksen esitystä, että siihen saadaan yksi sana muutettua ed. Haaviston esityksen mukaisesti. Mutta yritys on hyvä ja tätä on kannatettava. Toivon, että hallitus ottaa onkeensa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään talousvaliokuntaan.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

talousvaliokuntaan:

14) Ed. Anderssonin ym. lakialoite n:o 32 laiksi Suomen Säästöpankki Oy:n osakkeiden jakamisesta Suomen kansalaisille

sosiaali- ja terveysvaliokuntaan:

15) Ed. Skinnarin ym. lakialoite n:o 33 laiksi työttömyyskassalain 33 a §:n muuttamisesta

perustuslakivaliokuntaan:

16) Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus toiminnastaan vuonna 1992 (K 9)

---

17) Talousvaliokunnan mietintö n:o 21 valtioneuvoston periaatepäätöksestä Imatran Voima Oy:n ja Teollisuuden Voima Oy:n hakemukseen ydinvoimalaitosyksikön rakentamisesta

pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi tiistain täysistuntoon.

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on ensi tiistaina kello 12.

Täysistunto lopetetaan kello 15.27.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Jouni Vainio
